



МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

*Електронне видання*

## **ЗАВДАННЯ**

**ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ  
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ  
«АГРАРНЕ ПРАВО»**

Харків  
2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

*Електронне видання*

## **ЗАВДАННЯ**

**ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ  
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ  
«АГРАРНЕ ПРАВО»**

**для студентів денної форми навчання**

Харків  
2018

**Завдання до практичних занять з навчальної дисципліни «Аграрне право» для студентів денної форми навчання / уклад.: В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко, І. М. Кульчій та ін. – Харків: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2018. – 82 с.**

У к л а д а ч і: В. М. Корнієнко,  
Г. С. Корнієнко,  
І. М. Кульчій,  
Т. В. Курман,  
С. О. Лушпаєв,  
В. В. Панченко,  
М. Ю. Покальчук,  
Я. О. Самсонова,  
В. П. Станіславський,  
А. М. Статівка,  
О. М. Туєва

## 1. ВСТУП

Аграрне право України є базовою нормативною навчальною дисципліною, що вивчається у процесі підготовки фахівців з юридичної спеціальності. Необхідність знання аграрних правовідносин викликана їх важливим суспільним значенням, адже аграрне виробництво суттєво впливає на соціально-економічний розвиток держави. Особливого значення аграрне право набуває у зв'язку із трансформацією аграрних відносин в Україні, результатом якої є зміни їх правового регулювання. Вивчення його спрямоване на засвоєння студентами основних засад правової регламентації аграрних відносин в умовах ринкових відносин, що сприяє всебічному глибокому розумінню їх природи і сутності, забезпечує прикладний характер навчальної дисципліни, дозволяє досягти студентам професійних компетентностей з юридичного супроводу аграрного виробництва, вирішення спірних правових ситуацій, що виникають на практиці в аграрних правовідносинах.

Завданням курсу є: здобуття теоретичних і практичних знань у сфері аграрного права і законодавства; набуття вмінь щодо правової оцінки аграрних правовідносин; засвоєння основних аграрно-правових категорій, змісту аграрно-правових інститутів; вироблення навичок із застосування норм аграрного та суміжних галузей законодавства для захисту прав сільськогосподарських товаровиробників та інших суб'єктів аграрного права; формування вмінь та навичок щодо надання юридичних консультацій з питань організації та здійснення сільськогосподарської діяльності, відносин з органами державної влади і місцевого самоврядування, договірних відносин в аграрному секторі економіки; напрацювання навиків зі складання відповідних документів правового характеру при звертанні до аграрного законодавства; накопичення досвіду науково-дослідної, аналітичної роботи у галузі аграрного права.

Студенти також повинні навчитися самостійній роботі з нормативно-правовими актами, правовою літературою, матеріалами судової практики.

Навчальна дисципліна «Аграрне право» передбачає вивчення основних питань про системоутворюючі категорії аграрного права, його джерела, державну аграрну політику й правові засади державного регулювання сільського господарства, правове забезпечення продовольчої безпеки, особливості правового становища суб'єктів аграрного права, правове регулювання виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників, вирощування продукції рослинництва, тваринництва та аквакультури, організаційно-правове забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції у контексті вимог СОТ та ЄС, а також правове регулювання відносин у сфері забезпечення сталого розвитку сільських територій.

Навчання відбувається у виді практичних занять, колоквіумів, консультацій, індивідуальних навчально-дослідних завдань.

Практичні заняття – одна з основних форм навчання. Вони проходять через розв'язання завдань, ділові ігри, з'ясування та обговорення конкретних аграрно-правових питань. В окремих випадках проводяться колоквіуми з найважливіших теоретичних тем. При підготовці до занять у результаті самостійної роботи студенти мають опанувати певні розділи підручників і рекомендовану літературу, засвоїти зміст необхідних нормативних актів, ознайомитися із судовою практикою, доопрацювати конспекти лекцій. Виконуючи завдання, слід проаналізувати умови та наведені обставини, відповісти на всі теоретичні й практичні запитання і викласти відповіді письмово у вигляді розгорнутих обґрунтованих рішень з посиланням на відповідні норми чинного законодавства.

На практичних заняттях перевіряється ступінь засвоєння студентами теорії аграрного права з відповідних питань, законодавства та практики його застосування.

Оцінювання знань студентів здійснюється на основі результатів практичних занять і підсумкового контролю знань,

формою якого є іспит. Мета його – перевірка рівня оволодіння теоретичними знаннями, уміннями та навичками застосування цих знань при виконанні конкретних практичних завдань.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Аграрне право» студенти повинні:

– **знати** стан та основні проблеми науки аграрного права з таких питань: системоутворюючі категорії аграрного права, їх сутність; поняття, зміст та значення аграрних правовідносин; реформування аграрних відносин; джерела аграрного права; державна аграрна політика та державно-правове регулювання аграрних відносин; загальна характеристика правового становища суб'єктів аграрного виробництва; правове становище фермерського господарства та сільськогосподарського кооперативу; правове регулювання ведення особистого селянського господарства, виробничо-господарської діяльності аграрних товаровиробників, вирощування продукції рослинництва, тваринництва та аквакультури, відносин у сфері забезпечення сталого розвитку сільських територій; організаційно-правове забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції у контексті вимог СОТ та ЄС;

– **вільно орієнтуватися** у системі аграрного права України;

– **ознайомитися** з практикою застосування аграрних нормативно-правових актів судами України, перспективами та основними напрямками розвитку та кодифікації аграрного законодавства;

– **уміти** правильно тлумачити та поводитися з положеннями нормативно-правових актів, визначаючи при цьому види правовідносин; використовувати дані науки аграрного права для вирішення професійних завдань; здійснювати юридичний аналіз обставин для кваліфікації аграрних відносин; аргументувати власну точку зору щодо прийнятого за конкретним завданням рішення.

*Затверджено на засіданні кафедри  
земельного та аграрного права  
Національного юридичного університету  
імені Ярослава Мудрого  
(протокол № 7 від 05.01.2018 р.)*

## **2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «АГРАРНЕ ПРАВО»**

### **ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА**

Системоутворюючі категорії аграрного права як самостійної галузі права. Поняття аграрного права і його місце в системі права України. Предмет аграрного права. Методи правового регулювання аграрних відносин. Принципи аграрного права. Приватні та публічні засади в аграрному праві. Аграрні правовідносини та їх основні види. Система аграрного права. Аграрне право як галузь юридичної науки та навчальна дисципліна. Співвідношення аграрного права з іншими галузями права.

Правове регулювання реформування аграрних відносин. Правові засади функціонування сільського господарства в сучасних умовах. Реформування земельних та майнових відносин як складова аграрної реформи. Особливості правового регулювання приватизації майна державних та комунальних сільськогосподарських підприємств. Правові засади функціонування сучасних форм аграрного виробництва. Правове регулювання формування ринкової аграрної інфраструктури.

Загальна характеристика сучасного аграрного законодавства. Внутрішньогосподарські локальні нормативно-правові акти сільськогосподарських підприємств. Основи міжнародно-правового регулювання аграрних відносин. Засоби вдосконалення аграрного законодавства. Роль та значення узагальнень судової практики в регулюванні аграрних відносин. Аграрне законодавство зарубіжних країн.

Державна аграрна політика. Державно-правове регулювання та публічно-приватне партнерство в аграрному секторі економіки. Поняття, принципи та правове забезпечення державної аграрної політики. Поняття та принципи державно-правового регулювання сільського господарства.

Форми та методи державно-правового регулювання сільського господарства. Поняття та види державної підтримки сільського господарства, їх правова регламентація. Інституційно-правові засади державно-правового регулювання сільського господарства. Правове регулювання публічно-приватного партнерства у сільському господарстві. Правове регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності у сільському господарстві.

Правове забезпечення продовольчої безпеки. Поняття та ознаки продовольчої безпеки держави. Правові засади гарантування продовольчої безпеки України. Принципи продовольчої безпеки України. Продовольча незалежність. Правова регламентація оцінювання стану продовольчої безпеки.

Загальна характеристика правового становища суб'єктів аграрних відносин. Поняття та класифікація суб'єктів аграрних відносин. Особливості правового становища сільськогосподарських підприємств кооперативного та корпоративного типів та їх об'єднання. Загальна характеристика правового статусу фізичних осіб як суб'єктів аграрного виробництва. Фізичні особи як засновники, члени й учасники сільськогосподарських підприємств. Особливості правового статусу найманих працівників та спеціалістів сільськогосподарських підприємств.

## **ОСОБЛИВА ЧАСТИНА**

Правове становище фермерського господарства. Поняття та юридичні ознаки фермерського господарства. Порядок створення та державної реєстрації фермерського господарства. Право власності фермерського господарства, порядок формування майна. Державна підтримка фермерських господарств. Особливості правового регулювання праці у фермерському



господарстві. Особливості правового регулювання виробничого господарської діяльності фермерського господарства. Припинення діяльності фермерського господарства.

Правове становище сільськогосподарського кооперативу. Поняття та основні юридичні ознаки сільськогосподарського кооперативу. Типи та види сільськогосподарських кооперативів. Порядок створення та державної реєстрації сільськогосподарського кооперативу. Право членства в сільськогосподарському кооперативі. Правовий режим майна сільськогосподарського кооперативу. Органи управління сільськогосподарського кооперативу. Особливості правового регулювання виробничого господарської діяльності сільськогосподарського кооперативу. Припинення діяльності сільськогосподарського кооперативу.

Правове становище державних (комунальних) сільськогосподарських підприємств. Поняття, юридичні ознаки, особливості правосуб'єктності державних (комунальних) сільськогосподарських підприємств. Правовий режим майна державних (комунальних) сільськогосподарських підприємств. Правовий статус керівника державного (комунального) сільськогосподарського підприємства.

Правове становище аграрної холдингової компанії. Особливості правового становища аграрної холдингової компанії як суб'єкта аграрного виробництва. Порядок утворення та державної реєстрації аграрної холдингової компанії. Правовий режим майна аграрної холдингової компанії.

Виробничо-господарська діяльність аграрної холдингової компанії та її правове забезпечення.

Правове регулювання ведення особистого селянського господарства. Поняття та юридичні ознаки особистого селянського господарства. Облік особистих селянських господарств. Право на використання земельних ділянок як основи для ведення особистого селянського господарства. Правовий режим майна, що використовується для ведення особистого селянського господарства (суб'єкти та об'єкти права власності). Права та обов'язки осіб, що займаються веденням особистого селянського господарства. Надання

послуг у сфері сільського (зеленого) туризму. Державна підтримка особистих селянських господарств. Правові форми реалізації продукції особистого селянського господарства. Припинення ведення особистого селянського господарства.

Виробничо-господарська діяльність сільськогосподарських товаровиробників та її правове регулювання в умовах ринкової економіки.

Поняття, сутність, принципи виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників. Правові засади спеціалізації сільськогосподарських підприємств. Підсобні виробництва та промисли як допоміжні галузі аграрного виробництва. Правові засади їх створення та функціонування. Правові засади планування виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників. Особливості договірних відносин за участю сільськогосподарських товаровиробників.

Правове забезпечення виробництва безпечної та якісної сільськогосподарської продукції. Екологізація аграрного виробництва. Органічне сільськогосподарське виробництво та його правова регламентація.

Правові засади використання ГМО при виробництві сільськогосподарської продукції та продуктів харчування.

Правове регулювання вирощування продукції рослинництва. Поняття та ознаки рослинництва. Правове регулювання виробництва продукції рослинництва як виду сільськогосподарської продукції. Насінництво як вид сільськогосподарської діяльності. Правове регулювання вирощування й реалізації насіння сільськогосподарських культур. Правова охорона прав на сорти рослин. Правове регулювання виробництва зерна. Правове регулювання виноградарства. Правове забезпечення цукробуряківництва. Правове регулювання захисту сільськогосподарських рослин. Карантин сільськогосподарських рослин. Правове регулювання використання пестицидів і агрохімікатів у сільському господарстві.

Правове регулювання виробництва продукції тваринництва. Поняття та ознаки тваринництва. Поняття та правові ознаки племінної справи у тваринництві.

Суб'єктно-об'єктний склад відносин у племінному тваринництві. Правові засади здійснення племінної справи у тваринництві. Ідентифікація та реєстрація сільськогосподарських тварин. Правові засади виробництва молока та молочних продуктів, м'яса та м'ясних продуктів. Правове регулювання бджільництва. Суб'єкти бджільництва та особливості здійснення ними діяльності. Правові засади ветеринарної медицини.

Правове регулювання виробництва продукції аквакультури. Поняття та особливості правового регулювання аквакультури. Об'єкти та напрями аквакультури. Правове становище суб'єктів аквакультури. Види діяльності у сфері аквакультури.

Організаційно-правове забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції в контексті вимог ЄС та СОТ. Основні категорії та принципи виробництва, переробки і реалізації сільськогосподарської продукції згідно з вимогами законодавства ЄС та права СОТ. Правове регулювання відносин щодо виробництва продукції рослинництва та тваринництва в межах СОТ.

Адаптація аграрного законодавства України до вимог законодавства ЄС. Спільна аграрна політика та особливості державної підтримки аграрних підприємців в ЄС.

Правове регулювання відносин у сфері забезпечення сталого розвитку сільських територій. Сільські території як об'єкт аграрно-правового регулювання. Сталий розвиток сільських територій та його правове забезпечення. Правове регулювання сталого соціального розвитку села. Правові засади диверсифікації сільських територій.

### 3. ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

#### Т е м а 1. Системоутворюючі категорії аграрного права

##### *Питання для обговорення*

1. Поняття аграрного права як галузі права.
2. Предмет аграрного права.
3. Методи правового регулювання аграрних відносин.
4. Принципи аграрного права.
5. Поняття аграрних правовідносин, їх елементи та основні види.
6. Система аграрного права. Аграрне право як галузь законодавства, юридичної науки та навчальна дисципліна.
7. Співвідношення аграрного права з іншими галузями права.

##### **Завдання**

**1.1.** Сільськогосподарський виробничий кооператив (СВК) «Урожай» уклав договори на:

– будівництво ремонтної майстерні та відгодівельного майданчика з ПрАТ «Обласне будівельно-ремонтне управління “Будсервіс”»;

– реалізацію зерна, молока та м’яса з ФОП «Калина»;

– проведення скиртування соломи у кількості 450 ц з 4 колишніми членами СВК;

– будівництво і експлуатацію молочного цеху з фермерським господарством «Петровське»;

– співпрацю з виконавчим директором кооперативу.

*Надайте характеристику правовідносин, що виникають із вказаних договорів, зазначте їх елементи та види.*

**1.2.** Фермерське господарство «Польове» і ПАТ «Колос» уклало договори контрактації насіння соняшнику та цукрових буряків. Фермерське господарство вчасно і в повному

обсязі виконало свої зобов'язання за договором. ПАТ прострочило виконання обов'язку щодо оплати поставленої продукції, внаслідок чого фермерське господарство не змогло своєчасно виконати податкові зобов'язання перед бюджетом, а тому до нього були застосовані фінансові санкції.

*Охарактеризуйте правовідносини, що виникли, визначте їх елементи та види. Яку відповідальність будуть нести суб'єкти за невиконання зобов'язань?*

**1.3.** Визначте елементи та види правовідносин у наведених нижче прикладах:

1) Савченко отримує земельну ділянку для заняття садівництвом та будівництва садового будиночку;

2) голова фермерського господарства укладає трудовий договір з Лісовим;

3) члену сільськогосподарського кооперативу Павленку повертається його пай у зв'язку з припиненням членства в кооперативі;

4) відносини з приводу відшкодування шкоди, заподіяної сільськогосподарському кооперативу колишнім членом кооперативу Петренком, виключеним за систематичне порушення Статуту та Правил внутрішнього розпорядку.

*Чи є вказані правовідносини предметом правового регулювання аграрного права?*

**1.4.** Пенсіонер, інвалід II групи, член СВК «Ланок» Козуб звернувся до суду з позовом до кооперативу, оскільки норми мінімальної трудової участі для нього були встановлені як для особи з повною працездатністю. Суд відмовив у прийнятті позовної заяви, мотивуючи відмову тим, що трудові відносини членів сільськогосподарських кооперативів відповідно до положень КЗпП України регулюються локальними актами (Статутом, Правилами внутрішнього розпорядку тощо).

*Проаналізуйте правову природу відносин, що виникли. Чи правомірна відмова суду?*

**1.5.** Нестеренко, отримавши у спадок майновий пай свого батька (колишнього члена КСП) та земельну ділянку сільськогосподарського призначення розміром 5 га, вирішив вступити у члени СВК або стати учасником ТОВ, що знаходиться поблизу. За роз'ясненнями йому правил членських відносин у сільськогосподарських кооперативах та його участі у ТОВ Нестеренко звернувся до юридичної консультації.

*Надайте письмову консультацію. Зробіть порівняльний аналіз правового регулювання вказаних у завданні відносин.*

**1.6.** Член фермерського господарства Іванов та залучений на період жнив сезонний працівник Томанський, які перебували у нетверезому стані, через необережне поводження з вогнем підпалили сіносковище, внаслідок чого фермерському господарству було завдано шкоди на суму 5 тис. грн.

Голова фермерського господарства звернувся до суду з позовом про відшкодування завданих збитків з Іванова і Томанського в повному обсязі солідарно. Іванов заперечував проти позову через те, що він є членом господарства, а не найманим працівником, а тому від відшкодування шкоди його має бути звільнено.

*Проаналізуйте правовідносини, що виникли, визначте їх елементи та види. Яке рішення має прийняти суд?*

**1.7.** Онищенко, вступаючи у члени СВК «Дари ланів», відповідно до Статуту надав вступний внесок у сумі 1000 грн та пайовий внесок у вигляді земельної ділянки розміром 2 га і сільськогосподарської техніки (сіялки). Ще одну земельну ділянку розміром 4 га і трактор, що належать йому на праві власності, він передав кооперативу в оренду строком на 5 років.

*Визначте характер правовідносин, що виникли, проаналізуйте їх види та елементи.*

## Список нормативно-правових актів та літератури

Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України від 15.05.1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/law/show/400-12>

Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1877-15>

Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1087-15>

Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>

Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/514-17>

Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/973-15>

Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17.07.1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/469/97-%D0%B2%D1%80>

Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб–підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/755-15>

Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18.10.2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2982-15>

Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента України від 03.12.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1529/99>

Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.10.2013 р. № 806-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80>

Про схвалення Концепції розвитку сільських територій: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.09.2015 р. № 995-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-%D1%80>

Аграрне право: підруч. для студентів вищ. навч. закл./ за ред. В. П. Жушмана та А. М. Статівки. – Харків: Право, 2010. – 296 с.

Аграрне право України: підручник / за заг. ред. В. М. Єрмоленка. – Київ: Юрінком Інтер, 2010. – 608 с.

Аграрне право України: підручник / за ред. О. О. Погрібного. – Київ: Істина, 2006. – 448 с.

Актуальні питання аграрного права України: теорія і практика: [монографія] / за ред. А. М. Статівки. – Харків: ФІНН, 2010. – 240 с.

Єрмоленко В. М. Майнові правовідносини приватних сільськогосподарських підприємств: теорія, законодавство, практика: [монографія] / В. М. Єрмоленко. – Київ: Магістр-XXI сторіччя, 2005. – 304 с.

Титова Н. И. Продовольственная проблема: земля, труд (правовые аспекты): [монографія] / Н. И. Титова. – Львов: Выща школа, 1989. – 184 с.

Уркевич В. Ю. Проблеми теорії аграрних правовідносин: монографія / В. Ю. Уркевич. – Харків: Харків юрид., 2007. – 496 с.

Чабаненко М. М. Методи правового регулювання аграрних відносин: монографія / М. М. Чабаненко. – Дніпропетровськ: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2013. – 172 с.

Чабаненко М. М. Становлення та розвиток системи аграрного права України: монографія / М. М. Чабаненко. – Дніпропетровськ: Грані, 2015. – 298 с.



## **Т е м а 2. Правове регулювання реформування аграрних відносин** (на самотійне опрацювання)

### *Питання для обговорення*

1. Правові засади функціонування сільського господарства в сучасних умовах.
2. Реформування земельних та майнових відносин як складова аграрної реформи.
3. Особливості правового регулювання приватизації майна державних та комунальних сільськогосподарських підприємств.
4. Правові засади функціонування сучасних форм аграрного виробництва.
5. Правове регулювання формування ринкової аграрної інфраструктури.

### **С п и с о к н о р м а т и в н о - п р а в о в и х а к т і в т а л і т е р а т у р и**

Аграрне право України: підручник / за заг. ред. В. М. Єрмоленка. – Київ: Юрінком Інтер, 2010. – 608 с.

Аграрне право (оглядові лекції, нормативно-правові акти): навч. посіб. / А. М. Статівка, В. Ю. Уркевич. – Харків: Юрайт, 2014. – 352 с.

Кулинич П. Ф. Правові проблеми охорони і використання земель сільськогосподарського призначення в Україні: монографія / П. Ф. Кулинич. – Київ : Логос, 2011. – 688 с.

Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 р. № 1158 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 73. – Ст. 2715.

Про гарантування захисту економічних інтересів та поліпшення соціального забезпечення селян-пенсіонерів, які мають право на земельну частку (пай): Указ Президента

України від 15.12.1998 р. № 1353/98 // Урядовий кур'єр. – 1998. – № 242–243.

Про деякі питання організаційно-правового забезпечення формування та регулювання ринку землі та захисту прав власників земельних ділянок: Указ Президента України від 25.07.2006 р. № 644/2006 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 30. – Ст. 2127.

Про заходи щодо забезпечення захисту майнових прав селян у процесі реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента України від 29.01.2001 р. № 62/2001 // Там само. – 2001. – № 5. – Ст. 176.

Про невідкладні заходи щодо захисту власників земельних ділянок та земельних часток (паїв): Указ Президента України від 19.08.2008 р. № 725/2008 // Там само. – 2008. – № 63. – Ст. 2122.

Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента України від 03.12.1999 р. № 1529/99 // Там само. – 1999. – № 49. – Ст. 2400.

Про Основні засади розвитку соціальної сфери села: Указ Президента України від 20.12.2000 р. № 1356/2000 // Там само. – 2000. – № 51. – Ст. 2201.

Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам і організаціям: Указ Президента України від 08.08.1995 р. № 720/95 // Урядовий кур'єр. – 1995. – № 121.

Про особливості приватизації майна в АПК: Закон України від 10.07.1996 р. № 290/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/290/96-%D0%B2%D1%80>

Про заходи щодо розвитку аграрного ринку: Указ Президента України від 30.08.2004 р. № 1021 // Урядовий кур'єр. – 2004. – № 165.

## Т е м а 3. Аграрне законодавство

### *Питання для обговорення*

1. Сучасне аграрне законодавство: сутність, характерні ознаки.
2. Класифікація джерел аграрного права.
3. Поняття та особливості джерел (форм) аграрного права.
4. Конституція України як джерело аграрного права.
5. Спеціальні закони та інші нормативно-правові акти Верховної Ради України як джерела аграрного права.
6. Підзаконні нормативно-правові акти в системі аграрного законодавства: укази Президента України, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, органів державної влади та місцевого самоврядування.
7. Характеристика, види та юридична сила внутрішньогосподарських локальних нормативно-правових актів як джерел аграрного права.
8. Роль і значення узагальнень судової практики в забезпеченні належного правозастосування при врегулюванні аграрних відносин.
9. Основи міжнародно-правового регулювання аграрних відносин.
10. Засоби вдосконалення аграрного законодавства.
11. Аграрне законодавство зарубіжних країн.

### **Завдання**

**3.1.** *Які з наведених нижче документів належать до внутрішньогосподарських локальних нормативно-правових актів:*

- a) затверджені на загальних зборах членів сільськогосподарського кооперативу Правила внутрішнього розпорядку;

б) наказ директора державного сільськогосподарського підприємства про звільнення головного зоотехніка Петрова за систематичне порушення трудової дисципліни;

в) розпорядження голови ОДА про формування продовольчого фонду області;

г) рішення загальних зборів сільськогосподарського кооперативу про створення внутрішньогосподарського структурного підрозділу;

д) рішення голови фермерського господарства про початок посівної кампанії;

е) рішення установчих зборів про створення сільськогосподарського виробничого кооперативу?

*Обґрунтуйте свій вибір. За яких умов внутрішньогосподарські локальні нормативно-правові акти можуть визнаватися джерелами аграрного права?*

**3.2.** Правління СВК «Аврора» розглянуло свій Статут і затвердило його з такими поправками:

а) порядок вступу до кооперативу і виходу з нього, а також розміри та порядок надання вступного внеску і паю повинні визначатися в кожному окремому випадку залежно від матеріального стану заявників;

б) осіб, яких було виключено із кооперативу, вдруге не приймати до нього;

в) осіб, яких було притягнуто до кримінальної відповідальності, з членів кооперативу виключити і не приймати до нього.

Затверджений Статут був переданий для державної реєстрації.

*Які органи СВК мають повноваження щодо затвердження Статуту і внесення змін до нього?*

*Чи підлягає реєстрації цей документ? З якого моменту набувають юридичної сили внутрішньогосподарські локальні нормативно-правові акти?*

**3.3.** Родина Іванових, маючи на праві приватної форми власності земельну ділянку сільськогосподарського призначення, вирішила зареєструвати фермерське господарство. Для цього був прийнятий Статут фермерського господарства, який вони передали для державної реєстрації. У реєстрації Статуту фермерського господарства було відмовлено на тій підставі, що для його затвердження необхідно збирати загальні збори членів фермерського господарства.

*Чи є правомірною відмова в державній реєстрації? Які документи необхідно подати для реєстрації фермерського господарства? Якими нормативно-правовими актами слід керуватися при вирішенні цих питань?*

**3.4.** Статут сільськогосподарського виробничого кооперативу «Садовий» містить положення, згідно з яким:

– вартість майнового та земельного паїв члена кооперативу залежить від трудового внеску (враховується стаж роботи, розмір заробітної плати);

– член кооперативу має право на одержання своїх паїв (майнового і земельного) після закінчення сільськогосподарського року через 2 роки після виходу із кооперативу;

– вступні внески членів кооперативу сплачуються тільки грошима;

– член кооперативу при виході з нього може отримати пропорційно розміру свого паю частину майна кооперативу, яка збільшується за рахунок доходу кооперативу від господарської діяльності.

*Прокоментуйте законність даних положень Статуту.*

**3.5.** Для створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу фермерське господарство разом з 2 сільськогосподарськими виробничими кооперативами подали для державної реєстрації Статут сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу. У реєстрації було відмовлено через відсутність Правил внутрішньогосподарської діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу, які є

обов'язковими для реєстрації такого кооперативу згідно з законодавством України.

*Прокоментуйте дії державного реєстратора. В яких нормативно-правових актах містяться положення щодо реєстрації сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу? Яка юридична сила та зміст Правил внутрішньогосподарської діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу?*

### Список нормативно-правових актів та літератури

Аграрне законодавство України: проблеми ефективності: [монографія] / за ред. В. І. Семчика; Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – Київ : Наук. думка, 1998. – 245 с.

Аграрне право : підручник / за ред. В. П. Жушмана, А. М. Статівки; М-во освіти і науки України, Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2010. – 296 с.

Аграрне право України : підручник / за заг. ред. В. М. Єрмоленка. – Київ : Юрінком Інтер, 2010. – 608 с.

Аграрне право України : підручник / за ред. В. З. Янчука. – 2-ге вид., переробл. та допов. – Київ : Юрінком Інтер, 1999. – 720 с.

Аграрне право України : підручник / за ред. О. О. Погрібного. – Київ : Істина, 2007. – С. 72–86.

Актуальні питання аграрного права України: теорія і практика: [монографія] / А. М. Статівка, В. Ю. Уркевич, В. М. Корнієнко та ін.; за ред. А. М. Статівки. – Харків: ФІНН, 2010. – 240 с.

Актуальні проблеми правового забезпечення продовольчої безпеки України / О. М. Батигіна, В. М. Жушман, В. М. Корнієнко та ін.; за ред. В. Ю. Уркевича та М. В. Шульги. – Харків: ФОП Шевченко С. О., 2013. – 326 с.

Державна аграрна політика України: проблеми правового забезпечення: [монографія] / за ред. В. Ю. Уркевича та М. В. Шульги. – Київ : Вид. О. М. Ешке, 2014. – 268 с.

Носік В. В. Проблеми кодифікації аграрного законодавства України / В.В. Носік // Проблеми вдосконалення земельного та аграрного законодавства України: перспективи в XXI ст.: [матеріали міжнар. наук. конф.]. – Біла Церква: Білоцерків. держ. аграр. ун-т, 2006. – С. 19.

Панченко В. В. Внутрішньогосподарські локальні нормативно-правові акти сільськогосподарських підприємств як форма аграрного права: монографія / В. В. Панченко. – Харків: С.А.М., 2012. – 164 с.

Словник з аграрного права / уклад. : В. П. Жушман, О. О. Погрібний, В. Ю. Уркевич; за ред. В. П. Жушмана. – Харків: Нац. юрид. акад. України, 2010. – 160 с.

Семчик В. І. Проблеми розвитку аграрного законодавства / В. І. Семчик // Концепція розвитку законодавства України: матеріали наук.-практ. конф., трав. 1996 р. – Київ: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 1996. – С. 239.

Статівка А. Про аграрне законодавство України і проблеми його удосконалення в сучасних умовах / А. Статівка // Підприємництво, господарство і право. – 2001. – № 7. – С. 9.

Статівка А. М. Аграрне право: навч. посіб. / А. М. Статівка, В. Ю. Уркевич. – Харків: Юрайт, 2014. – 352 с.

Сучасні проблеми аграрного і природоресурсного права: міжнар. наук.-практ. конф. / за заг. ред. В. М. Єрмоленка та ін. – Київ: ІРІДУМ, 2009. – 334 с.

Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 р. № 1877-IV // Там само. – 2004. – № 49. – Ст. 527.

Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003 р. № 742-IV // Там само. – 2003. – № 29. – Ст. 232.

Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18.10.2005 р. № 2982-IV // Там само. – 2006. – № 1. – Ст. 17.

Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: Закон України від

09.02.2012 р. № 4391-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 41. – Ст. 491.

Про пріоритетність соціального розвитку села і агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України в ред. від 15.05.1992 р. № 2346-XII // Там само. – 1992. – № 32. – Ст. 453.

Про приєднання до Конвенції про торгівлю зерном: Закон України від 06.07.2010 р. № 2439-VI // Там само. – 2010. – № 46. – Ст. 543.

Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі: Закон України від 10.04.2008 р. № 250-VI // Там само. – 2008. – № 23. – Ст. 213.

Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України в ред. від 20.11.2012 р. № 5495-VI // Там само. – 2013. – № 50. – Ст. 698.

Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. № 973-IV // Там само. – 2003. – № 45. – Ст. 363.

Про гарантування захисту економічних інтересів та поліпшення соціального забезпечення селян-пенсіонерів, які мають право на земельну частку (пай): Указ Президента України від 15.12.1998 р. № 1353/98 // Урядовий кур'єр. – 1998. – № 242–243.

Про деякі питання організаційно-правового забезпечення формування та регулювання ринку землі та захисту прав власників земельних ділянок: Указ Президента України від 25.07.2006 р. № 644/2006 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 30. – Ст. 2127.

Про заходи щодо забезпечення захисту майнових прав селян у процесі реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента України від 29.01.2001 р. № 62/2001 // Там само. – 2001. – № 5. – Ст. 176.

Про Міністерство аграрної політики та продовольства України: Указ Президента України від 23.04.2011 р. № 500/2011 // Там само. – 2011. – № 31. – Ст. 1326.

Про невідкладні заходи щодо захисту власників земельних ділянок та земельних часток (паїв): Указ Президента



України від 19.08.2008 р. № 725/2008 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 63. – Ст. 2122.

Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента від 03.12.1999 р. № 1529/99 // Там само. – 1999. – № 49. – Ст. 2400.

Про Основні засади розвитку соціальної сфери села: Указ Президента України від 20.12.2000 р. № 1356/2000 // Там само. – 2000. – № 51. – Ст. 2201.

Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам і організаціям: Указ Президента України від 08.08.1995 р. № 720/95 // Урядовий кур'єр. – 1995. – № 121.

Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 р. № 1158 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 73. – Ст. 2715.

Про затвердження Примірного статуту сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу: наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 21.05.2013 р. № 315 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/ministry?nid=6920>

Про затвердження Примірного статуту сільськогосподарського виробничого кооперативу: наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 08.01.2014 р. № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/ministry?nid=11261>

Про затвердження Примірних правил внутрішньогосподарської діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу: наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 30.10.2013 р. № 643 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/v0643730-13/paran10#n10>

## **Тема 4. Державна аграрна політика. Державно-правове регулювання та публічно-приватне партнерство в аграрному секторі економіки**

### *Питання для обговорення*

1. Поняття, принципи та правове забезпечення державної аграрної політики.
2. Поняття та принципи державно-правового регулювання сільського господарства.
3. Форми та методи державно-правового регулювання сільського господарства.
4. Система та компетенція органів, що здійснюють державно-правове регулювання сільського господарства.
5. Поняття та види державної підтримки сільського господарства, їх правова регламентація.
6. Інституційно-правові засади державно-правового регулювання сільського господарства.
7. Правове регулювання публічно-приватного партнерства у сільському господарстві.
8. Правове регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності у сільському господарстві.

### **Завдання**

**4.1.** Під час перевірки стану продуктивності тваринництва в СВК «Корівка» спеціаліст Департаменту агропромислового комплексу обласної державної адміністрації виявив грубі порушення ветеринарно-санітарних правил щодо профілактики та ліквідації інфекційних хвороб тварин. У зв'язку з цим були прийняті рішення: 1) призупинити діяльність структурного підрозділу СВК – тваринницької ферми до усунення порушень вказаних ветеринарно-санітарних правил; 2) зобов'язати правління кооперативу звільнити з посади зоотехніка Василенка; 3) стягнути штраф з кооперативу у розмірі 20 мінімальних заробітних плат у дохід держави; 4) рекомендувати загальним зборам кооперативу оголосити

догану голові кооперативу Ларіну.

*Дайте письмовий висновок щодо прийнятих рішень.*

**4.2.** Через підвищення на організованому аграрному ринку ціни на цукор на 7% від рівня максимальної інтервенційної ціни за наказом Міністра аграрної політики та продовольства України було здійснено товарну інтервенцію на ринку цукру. Аграрний фонд України подав відповідну заяву до Кабінету Міністрів України, зазначаючи, що проведення товарних інтервенцій входить виключно до його компетенції, а в даному випадку взагалі потрібно застосовувати іншу процедуру для встановлення рівня рівноваги на ринку цукру, а саме – призупинення торгів даним товаром.

*Дайте відповіді на запитання: що являє собою товарна інтервенція, до компетенції якого органу належить прийняття рішення про її проведення? Назвіть умови і порядок проведення товарних інтервенцій.*

**4.3.** Районна державна адміністрація своїм рішенням зобов'язала всі сільськогосподарські підприємства району неодмінно застрахувати велику рогату худобу і овець у страховій компанії «Добробут». Юрисконсульт сільськогосподарського ТОВ «Молочарське», вважаючи дане рішення незаконним, оскільки порушується принцип свободи договірних відносин, оскаржив його в суді.

*Чи правомірне рішення райдержадміністрації? Яким має бути рішення суду?*

**4.4** Для участі в конкурсі на отримання фінансової підтримки для реконструкції та модернізації тваринницького комплексу голова фермерського господарства Петренко подав до регіонального відділення Українського державного фонду підтримки фермерських господарств такі документи: заявку на участь у конкурсі довільної форми, копію Статуту господарства, копії документів, що посвідчують право власності на земельну ділянку, довідку про реквізити банківського рахунку на ім'я Петренка, а також бізнес-план з

обґрунтуванням доцільності надання такої підтримки. Також було зазначено про спеціалізацію фермерського господарства на виробництві дефіцитної в регіоні сільськогосподарської продукції, а саме продукції вівчарства. У прийнятті документів йому було відмовлено з причин: по-перше, Петренко не надав довідку виконкому селищної ради про те, чи має фермерське господарство відокремлену фермерську садибу; по-друге, для участі у конкурсі фермерське господарство має спеціалізуватися на виробництві переліку продукції, визначеної рішенням місцевої державної адміністрації; по-третє, фермерське господарство Петренка має заборгованість з виплати зборів до Пенсійного фонду України за останні 2 місяці.

*Дайте правову оцінку ситуації.*

**4.5.** Голова ВАТ «Лебединська рибоводно-меліоративна станція» звернувся до Департаменту агропромислового комплексу Сумської обласної державної адміністрації з проханням надати часткову компенсацію вартості складної сільськогосподарської техніки (трактор New Holland вартістю 520 тис. грн) за рахунок Державного бюджету України.

Начальник Департаменту агропромислового комплексу Кузьменко відмовив у наданні компенсації, мотивуючи тим, що акціонерне товариство має заборгованість зі сплати податків за перший квартал податкового року.

*Чи обґрунтована відмова Кузьменка? Який порядок використання коштів Державного бюджету України на компенсацію вартості сільськогосподарської техніки?*

#### Список нормативно-правових актів та літератури

Конституція України від 28.06.1996 р. № 254К/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

Про державний матеріальний резерв: Закон України від 24.01.1997 р. № 51/97 ВР // Там само. – 1997. – № 13. – Ст. 112.

Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23.12.1997 р. № 771/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 19. – Ст. 98.

Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV // Там само. – 2003. – № 39. – Ст. 351.

Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 р. № 1877-IV// Там само. – 2004. – № 49. – Ст. 527.

Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: Закон України від 09.02.2012 р. № 4391- IV // Офіційний вісник України. – 2012. – № 19. – Ст. 708.

Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18.10.2005 р. № 2982-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 1. – Ст. 17.

Про сільськогосподарську дорадчу діяльність: Закон України від 17.06.2004 р. // Там само. – 2004. – № 38. – Ст. 470.

Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року: постанова Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 р. № 1158 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 73. – Ст. 2175.

Деякі питання продовольчої безпеки: постанова Кабінету Міністрів України від 05.12.2007 р. № 1379 // Там само. – 2007. – № 93. – Ст. 3405.

Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.10.2013 р. № 806-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-p> – Назва з екрана.

Аграрне право України: підручник / В. М. Єрмоленко, О. В. Гафурова, М. В. Гребенюк та ін.; за заг. ред. В. М. Єрмоленка. – Київ: Юрінком Інтер, 2010. – 608 с.

Актуальні питання аграрного права України: теорія і практика : [монографія] /А. М. Статівка, В. Ю. Уркевич,

В. М. Корнієнко та ін.; за ред. А.М. Статівки. – Харків: ФІНН, 2010. – 240 с.

Актуальні проблеми правового забезпечення продовольчої безпеки України: монографія / О. М. Батигіна, В. М. Жушман, В. М. Корнієнко та ін.; за ред. В. Ю. Уркевича та М. В. Шульги. – Харків: Право, 2013. – 326 с.

Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення : [монографія] / А. П. Гетьман, М. В. Шульга, А. М. Статівка та ін. ; за ред. А. П. Гетьмана та В. Ю. Уркевича. – Харків : Право, 2012. – 448 с.

Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» / за ред. В. М. Єрмоленка, А. М. Статівки, В. Ю. Уркевича. – Київ. – 2005.

## **Тема 5. Правове забезпечення продовольчої безпеки в Україні**

( на с а м о с т і й н е о п р а ц ю в а н н я )

### *Питання для обговорення*

1. Поняття та ознаки продовольчої безпеки держави. Правові засади гарантування продовольчої безпеки України.
2. Принципи продовольчої безпеки України.
3. Продовольча незалежність. Правова регламентація оцінювання стану продовольчої безпеки.

### **С п и с о к н о р м а т и в н о - п р а в о в и х а к т і в т а л і т е р а т у р и**

Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39.– Ст. 351.

Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18.10.2005 р. № 2982-IV // Там само. – 2006. – № 1. – Ст. 17.

Деякі питання продовольчої безпеки: постанова Кабінету Міністрів України від 05.12.2007 р. № 1379 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 93. – Ст. 3405.

Актуальні проблеми правового забезпечення продовольчої безпеки України: монографія / О. М. Батигіна, В. М. Жушман, В. М. Корнієнко та ін. ; за ред. В. Ю. Уркевича та М. В. Шульги. – Харків: Право, 2013. – 326 с.

## **Т е м а 6. Загальна характеристика правового становища суб'єктів аграрних відносин**

### *Питання для обговорення*

1. Поняття та класифікація суб'єктів аграрних відносин.
2. Особливості правового становища сільськогосподарських підприємств кооперативного та корпоративного типів та їх об'єднань.
3. Загальна характеристика правового статусу фізичних осіб як суб'єктів аграрного виробництва. Фізичні особи як засновники, члени й учасники сільськогосподарських підприємств.
4. Особливості правового статусу найманих працівників та спеціалістів сільськогосподарських підприємств.
5. Особливості правового становища аграрних холдингових компаній.
6. Правове становище суб'єктів аграрної ринкової інфраструктури.

### **Завдання**

**6.1.** Сільськогосподарське акціонерне товариство «Веселка», фермерське господарство «Зоря» та 8 громадян, членів дачного кооперативу «Мрія», вирішили об'єднатися для створення підприємства іншої форми господарювання. Для цього вони звернулися до юридичного відділу районної державної адміністрації з проханням дати пояснення з

питань виду підприємства та порядку його створення. Назвіть необхідні для реєстрації документи.

**6.2.** Правління сільськогосподарського виробничого кооперативу відмовило Іщенку в прийомі його у члени з таких причин:

- відсутність сільськогосподарської освіти;
- він є акціонером сільськогосподарського акціонерного товариства;
- не має у власності земельної ділянки сільськогосподарського призначення, яку необхідно передати у користування кооперативу;
- постійно проживає в обласному центрі;
- є громадянином Молдови.

*Які юридичні факти є перешкодою для набуття права членства у сільськогосподарському виробничому кооперативі?*

**6.3.** Засновники сільськогосподарського кооперативу «Колос» Петренко і Нестеренко подали документи до райдержадміністрації для реєстрації кооперативу. Райдержадміністрація їм відмовила на тій підставі, що у Статуті не визначено, який саме сільськогосподарський кооператив створюється.

*Чи законні дії райдержадміністрації? Які юридичні ознаки сільськогосподарських кооперативів? Які види сільськогосподарських кооперативів передбачені чинним законодавством? Дайте письмову відповідь.*

**6.4.** Сидоренко за домовленістю з членами сім'ї (дружиною, сімнадцятирічним сином, восьмирічною донькою, матір'ю) подав заяву голові СВК «Лісова казка» про вступ до кооперативу. У своїй заяві просив прийняти всіх членів сім'ї, а його, як главу сім'ї, прийняти асоційованим членом цього кооперативу. Голова СВК відмовив у прийнятті до членів кооперативу доньки Сидоренка тому, що вона не досягла 16-річного віку, а матері Сидоренка через пенсійний вік. Також без



будь-якої мотивації відмовив і Сидоренку у прийомі до кооперативу асоційованим членом.

*Надайте аргументовані правові висновки з таких питань: яке рішення повинен прийняти голова виробничого кооперативу; який порядок і правила вступу до кооперативу? Охарактеризуйте правовий статус асоційованих членів кооперативу.*

**6.5.** Окремі сільськогосподарські кооперативи при розгляді заяв своїх членів про вихід із кооперативу приймали приведені нижче рішення:

1. Задовольняти заяву про вихід із кооперативу його членів тільки за умови передачі ними земельних часток в оренду цьому кооперативу.

2. Задовольняти прохання про вихід із кооперативу тільки після закінчення сільськогосподарського року.

3. Дозволяти вихід з кооперативу його членів лише у випадку їх відмови одержати майновий пай у натурі.

*Зробіть висновок про законність та обґрунтованість даних рішень. У якому порядку член кооперативу може оскаржити неправомірні рішення загальних зборів?*

#### Список нормативно-правових актів та літератури

Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-4 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18–22. – Ст. 144.

Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-6 // Там само. – 2008. – № 50–51. – Ст. 384.

Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576 // Там само. – 1991. – № 49. – Ст. 682.

Про колективне сільськогосподарське підприємство: Закон України від 14.02.1992 р. № 2114-12 // Там само. – 1992. – № 20. – Ст. 272.

Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. № 973-4 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 45. – Ст. 363.

Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17.07.1997 р. № 469/97-ВР // Там само. – 1997. – № 393. – Ст. 261.

Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/755-15>

Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента України від 03.12.1999 р. // Офіційний вісник України. – 1999. – № 49. – Ст. 2400.

Аграрне право: підруч. для студентів вищ. навч. закл. / В. П. Жушман, В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко та ін.; за ред. В. П. Жушмана та А. М. Статівки. – Харків: Право, 2010. – 296 с.

Кооперативне право: підручник / за ред. В. І. Семчика. – Київ: Ін Юре, 1998. – 336 с.

Федорович В. Регулювання, створення, реорганізація та припинення сільськогосподарських кооперативів: правові питання / В. Федорович // Право України. – 1998. – № 2. – С. 53.

Титова Н. Права членів сільськогосподарських кооперативів: тенденції та проблеми їх законодавчого забезпечення / Н. Титова // Там само. – 2000. – № 2. – С. 25.

Уркевич В. Ю. Становлення сільськогосподарських кооперативів в умовах ринкової економіки України: деякі правові аспекти: [монографія] / В. Ю. Уркевич. – Харків: Одиссей, 2004. – 120 с.

14. Гафурова О.В. Сільськогосподарські виробничі кооперативи: права та обов'язки членів: [монографія] / О. В. Гафурова. – Київ: МАУП, 2006. – 200 с.

## **Тема 7. Правове становище фермерського господарства**

### *Питання для обговорення*

1. Поняття та основні юридичні ознаки фермерського господарства, його види.

2. Поняття та ознаки сімейного фермерського господарства.

3. Порядок створення фермерського господарства, його склад і державна реєстрація.

4. Правове регулювання державної підтримки фермерського господарства та сімейного фермерського господарства. Податкові відносини та пільги відповідно до законодавства України.

5. Правовий режим земель та майна фермерського господарства.

6. Правове регулювання праці у фермерському господарстві та сімейному фермерському господарстві.

7. Правове регулювання господарської діяльності фермерського господарства.

8. Підстави та порядок припинення діяльності фермерського господарства. Особливості банкрутства фермерського господарства.

### **Завдання**

**7.1.** Сім'я Борисенків – члени сільськогосподарського кооперативу «Лан». Батько подав заяву до правління кооперативу з проханням надати йому право виходу з кооперативу разом із дружиною, сином і донькою з метою створення фермерського господарства. Водночас він звернувся до райдержадміністрації із заявою про надання йому земельної ділянки площею 50 га у власність для створення фермерського господарства.

Правління кооперативу прийняло рішення на право виходу Борисенка із кооперативу лише після закінчення

господарського року, оскільки він працює головним бухгалтером і повинен скласти бухгалтерський звіт за рік. Його дружині дозволили вихід із кооперативу. Дітям Борисенка у виході було відмовлено, оскільки вони закінчили виш, в який на навчання їх направляв і сплачував стипендію кооператив, а тому повинні відпрацювати в кооперативі як молоді спеціалісти не менше трьох років.

У наданні земельної ділянки Борисенку було відмовлено з тих підстав, що всі землі роздані іншим фермерам, а він, дружина і діти володіють земельним паєм загальною площею 5 га в кооперативі і мають змогу на цій землі створити фермерське господарство.

*Оцініть наведену ситуацію і напишіть правовий висновок з питань: який порядок створення фермерського господарства? Чи правомірне рішення правління кооперативу? Який порядок виходу з кооперативу? Який порядок надання земельних ділянок для ведення фермерського господарства? Чи є правомірною відмова райдержадміністрації в наданні земельної ділянки?*

**7.2.** Рибальченко звернувся до обласного управління Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру з проханням виділити йому земельну ділянку для ведення фермерського господарства. До заяви додав витяг із Статуту фермерського господарства «Жнива», в якому було зазначено, що він є членом цього господарства. Зазначене управління відмовило у наданні земельної ділянки, посилаючись на те, що у Рибальченка немає досвіду роботи у сільському господарстві та необхідної техніки для обробітку землі.

*Дайте юридичну консультацію. Які права членів фермерських господарств? Чи є правомірною відмова в наданні земельної ділянки?*

**7.3.** Фермерське господарство має 100 га сільськогосподарських земель на праві власності і в оренді. У зв'язку з розширенням виробництва члени господарства

вирішили отримати додаткові землі. Голова фермерського господарства звернувся із заявою до Головного управління Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру відповідної області про надання йому в оренду земельної ділянки розміром 20 га для ведення фермерського господарства. Начальник цього управління видав наказ «Про надання дозволу на розроблення документації із землеустрою», згідно з яким фермерському господарству було надано дозвіл на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки площею 20 га та передачі її в оренду. Договір був укладений, але реєстраційна служба районного управління юстиції відмовилася його реєструвати, посилаючись на те, що максимально дозволеною законом площею фермерське господарство вже володіє, до того ж передача земель сільськогосподарського призначення державної або комунальної власності здійснюється на конкурентних засадах за результатами проведення земельних торгів.

*Дайте юридичну оцінку ситуації.*

**7.4.** Новопокровська районна державна адміністрація прийняла рішення про виділення земельної ділянки Петренку із земель запасу, яка була в оренді ТОВ «Оріон», і зареєструвала фермерське господарство на його ім'я. Петренко після одержання розпорядження голови райдержадміністрації звернувся до ТОВ «Оріон» з вимогами звільнити земельну ділянку від посівів і надати йому право вільно користуватися нею. ТОВ «Оріон» відмовило у задоволенні вимоги Петренка через те, що земельна ділянка в натурі (на місцевості) не була йому відведена. Унаслідок тривалих переговорів із ТОВ «Оріон» Петренко пропустив строк посівних робіт, а тому звернувся зі скаргою до районної ради.

*Який порядок відведення земельних ділянок для фермерського господарства? Який порядок розгляду спорів, пов'язаних із відведенням земельних ділянок? Дайте письмову відповідь.*

**7.5.** Мешканці м. Зміїв Чечурін та його син із дружиною організували фермерське господарство на виділеній Чечуріну як голові фермерського господарства земельній ділянці загальною площею 40 га. За п'ять років господарювання вони побудували жилий будинок, корівник, придбали 20 корів, трактор Т-150К та інший сільськогосподарський реманент. Син Чечуріна з дружиною вирішили створити власне фермерське господарство. Вони звернулися до голови господарства з проханням розділити майно і земельну ділянку: виділити 2/3 майна та земельної ділянки. Чечурін відмовився задовольнити ці вимоги, посилаючись на те, що господарство не повернуло кредит банку. Банк, який надав кредит фермерському господарству в сумі 100 тис. грн, звернувся до Державної виконавчої служби із заявою про опис усього майна господарства, в тому числі й земельної ділянки, з метою забезпечення повернення боргу фермерським господарством. Син Чечуріна та його дружина звернулися до суду з позовом до батька про поділ майна.

*Який правовий режим майна фермерського господарства? Чи правомірні вимоги сина Чечуріна та його дружини? Оцініть правомірність дій банку. Яке рішення має прийняти суд? Дайте письмову відповідь на запитання.*

**7.6.** Голова фермерського господарства Кузьменко одержав у банку кредит строком на 2 роки для придбання сільгосптехніки. Через рік Кузьменко помер. Банк звернувся до спадкоємців Кузьменка, які є членами фермерського господарства, з вимогою повернути кредит. Спадкоємці Кузьменка вважали, що якщо кредит був одержаний для потреб усього фермерського господарства, яке є юридичною особою, то немає підстав не тільки для дострокового повернення кредиту, а й взагалі члени цього господарства не несуть відповідальності щодо цих зобов'язань.

*Дайте письмову відповідь на такі запитання: у якому порядку проводиться кредитування фермерських господарств; чи має право банк вимагати дострокового повернення кредиту;*

*у якому порядку слід розглядати цей спір; яке рішення необхідно прийняти?*

**7.7.** Фермер Свиридов мав 50 га ріллі і стільки ж землі під сінокіс із розташованими на ній природними водоймами. Він засіяв 25 га ріллі озимою пшеницею, а решту земельної ділянки засадив тютюном. Облдержадміністрація дала вказівку Свиридову засіяти всю площу орної землі озимою пшеницею, мотивуючи тим, що область зобов'язалася передати державі на закупівлю на 500 тис. т зерна більше, ніж у минулому році. Водночас облдержадміністрація попередила Свиридова, що фермерське господарство повинно займатися виробництвом сільськогосподарської продукції і сировини, а не тютюну, який до них не належить. Проте Свиридов уклав форвардну угоду з Харківською тютюновою фабрикою про реалізацію їй тютюну.

*Оцініть дану ситуацію і дайте письмову відповідь на такі запитання: якою правосуб'єктністю володіють фермерські господарства; чи правомірні вимоги облдержадміністрації? Охарактеризуйте форвардну угоду.*

**7.8.** Фірсов разом із дружиною та сином заснували фермерське господарство «Тарасівське» та зареєстрували його у встановленому порядку. Через деякий час до Фірсова звернувся його двоюрідний брат Приходько, громадянин Білорусі, який переїхав в Україну на постійне проживання, із проханням прийняти його до фермерського господарства. Обговоривши це питання із дружиною та сином, Фірсов повідомив Приходьку, що його прийнято до фермерського господарства.

*Чи може Приходько бути членом фермерського господарства «Тарасівське»? Який порядок прийому до фермерського господарства? З якого моменту особа набуває статусу члена фермерського господарства? Підготуйте письмову консультацію.*

## Список нормативно-правових актів та літератури

Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. № 973-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/973-15>

Про затвердження мінімальних розмірів земельних ділянок, які утворюються в результаті поділу земельної ділянки фермерського господарства, що успадковується: постанова Кабінету Міністрів України від 10.12.2003 р. № 1908 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1908-2003-%D0%BF>

Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам: постанова Кабінету Міністрів України від 25.08.2004 р. № 1102 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1102-2004-%D0%BF>

Про затвердження переліку документів, що підтверджують досвід роботи у сільському господарстві: постанова Кабінету Міністрів України від 12.08.2015 р. № 584 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/584-2015-%D0%BF>

Титова Н. Фермерство в Україні: основні правові засади: [питання та відповіді] / Н. Титова. – Львів: Атлас, 1998. – 184 с.

Титова Н. І. Фермер і закон / Н. І. Титова. – Львів: Атлас, 1996. – 126 с.

Фермерське господарство: правові засади створення, функціонування та припинення: [навч.-практ. посіб.] / за заг. ред. М. В. Шульги. – Харків : Одиссей, 2004. – 464 с.

Долинська М. С. Фермерські господарства України: землекористування, порядок створення, діяльність та припинення діяльності / М. С. Долинська. – Серія: Юрид. радник. – Харків: Страйд, 2005. – 264 с.

Варенікова В. П'ять цікавинок для фермерів: ексклюзивно від законодавця [Електронний ресурс] / В. Варенікова. – Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/pyat-cikavinok-dlya-fermeriv-eksklyuzivno-vid-zakonodavcya.html>



## Тема 8. Правове становище сільськогосподарського кооперативу

### *Питання для обговорення*

1. Поняття та основні ознаки сільськогосподарського кооперативу.
2. Типи та види сільськогосподарських кооперативів. Принципи їх діяльності.
3. Порядок створення та державної реєстрації сільськогосподарського кооперативу.
4. Право членства в сільськогосподарському кооперативі.
5. Правовий режим майна сільськогосподарського кооперативу.
6. Органи управління сільськогосподарського кооперативу.
7. Особливості правового регулювання виробничо-господарської діяльності сільськогосподарського кооперативу.
8. Припинення діяльності сільськогосподарського кооперативу.

### **Завдання**

**8.1.** До юридичної консультації звернувся Григоров із проханням проконсультувати з питань: *який порядок та умови створення сільськогосподарського кооперативу? Хто може бути засновником та членом такого кооперативу? Які сільськогосподарські кооперативи за їх цілями і характером діяльності можна створювати?*

*Дайте аргументовану письмову консультацію.*

**8.2.** Після ліквідації фермерського господарства «Світанок» його колишні члени разом з польським акціонерним товариством «Воля», що знаходиться у сусідньому селі, прийняли рішення про створення сільськогосподарського кооперативу «Дружба».

Засновники розробили Статут кооперативу і прийняли на установчих зборах, з яким потім звернулися до

райдержадміністрації для державної реєстрації створеного кооперативу.

У реєстрації кооперативу «Дружба» було відмовлено через певні причини:

1) до Статуту не додані: список членів кооперативу та документ, що засвідчує сплату реєстраційного збору;

2) засновником кооперативу не може бути іноземна юридична особа;

3) у районі зареєстрована достатня кількість сільськогосподарських кооперативів, отже, немає необхідності у створенні товаровиробників такої організаційно-правової форми.

Засновники вважали відмову неправомірною і оскаржили її до органів прокуратури.

*Чи підлягає скарга задоволенню? Чи правомірні вимоги органу державної реєстрації? Який порядок оскарження відмови у державній реєстрації сільськогосподарського кооперативу?*

**8.3.** З ініціативи спостережної ради правління сільськогосподарського виробничого кооперативу «Світязь» виключило Сахна з членів кооперативу за систематичні порушення статутної дисципліни і відмову від трудової участі у діяльності кооперативу.

У зв'язку з цим Сахно подав заяву голові кооперативу, де вимагав повернення йому вступного і пайового внесків, у тому числі й земельної ділянки, яку він передав у користування кооперативу при вступі до нього.

Голова кооперативу відмовив у задоволенні цих вимог, пояснивши, що земельна ділянка та інше майно відповідно до положень Статуту кооперативу ввійшли до його фонду, який поділу не підлягає, бо є власністю кооперативу.

Не погодившись із діями правління та голови кооперативу, Сахно звернувся за юридичною допомогою з таких запитань: *який порядок та підстави виключення із членів сільськогосподарського кооперативу? Чи має право Сахно на*

*повернення вступного і пайового внесків, а також на виділення земельної ділянки? Вирішіть справу.*

**8.4.** При вступі до сільськогосподарського виробничого кооперативу «Першотравневий» Воронов через скрутний матеріальний стан клопотав перед головою правління кооперативу про розстрочення сплати пайового внеску загальним розміром 25 тис. грн на п'ять місяців. При розгляді рішення голови правління кооперативу про прийом до кооперативу Воронова правління кооперативу ухвалило, що він повинен зробити пайовий внесок одразу, без розстрочення. У протилежному випадку Воронов не буде прийнятий.

*Прокоментуйте ситуацію. Який порядок прийому до сільськогосподарського кооперативу? Чи є правомірними рішення голови правління та правління кооперативу? З якого моменту особа набуває статусу члена сільськогосподарського кооперативу?*

**8.5.** Косенка виключили із сільськогосподарського виробничого кооперативу за систематичне невідвідування загальних зборів. При припиненні членства загальними зборами було затверджено рішення про виділення в рахунок паю Косенка замість земельної ділянки сільськогосподарського призначення площею 2 га, яку він вносив при вступі до кооперативу, земельної ділянки для обслуговування житлового будинку площею 0,25 га, а різницю між їх площами відшкодувати сільськогосподарською продукцією. Косенко не погодився з таким рішенням загальних зборів і звернувся зі скаргою до районної прокуратури.

*Чи правомірне рішення загальних зборів членів сільськогосподарського кооперативу? Який порядок розрахунків при припиненні членства в сільськогосподарському кооперативі? Яким чином оформлюється виплата вартості паю колишнім членам кооперативу? Яке рішення має прийняти прокурор за скаргою Косенка?*

## Список нормативно-правових актів та літератури

Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17.07.1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 39. – Ст. 261.

Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003 р. // Там само. – 2004. – № 5. – Ст. 35.

Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/755-15>

Кооперативне право: підручник / за ред. В. І. Семчика. – Київ: Ін Юре, 1998.

Аграрне право України: підручник / В. М. Єрмоленко, О. В. Гафурова, М. В. Гребенюк та ін.; за заг. ред. В. М. Єрмоленка. – Київ: Юрінком Інтер, 2010. – 608 с.

Федорович В. І. Правові основи створення та діяльності сільськогосподарських кооперативів в Україні: монографія / В. І. Федорович. – Львів: Атлас, 1998. – 142 с.

Уркевич В. Ю. Становлення сільськогосподарських кооперативів в умовах ринкової економіки України: деякі правові аспекти: [монографія] / В. Ю. Уркевич. – Харків: Одіссей, 2004. – 120 с.

Гафурова О. В. Сільськогосподарські виробничі кооперативи: права та обов'язки членів / О. В. Гафурова. – Київ: МАУП, 2006. – 200 с.

### **Т е м а 9. Правове становище державного (комунального) сільськогосподарського підприємства**

#### *Питання для обговорення*

1. Поняття, юридичні ознаки та загальна характеристика правового становища державних (комунальних) сільськогосподарських підприємств.

2. Державне (комунальне) сільськогосподарське підприємство як суб'єкт майнових прав.

3. Правові засади управління державним (комунальним) сільськогосподарським підприємством. Система органів управління в державних (комунальних) сільськогосподарських підприємствах. Правовий статус директора (керівника) державного (комунального) сільськогосподарського підприємства, його компетенція. Повноваження трудового колективу підприємства.

4. Особливості припинення діяльності державного (комунального) сільськогосподарського підприємства.

### Завдання

**9.1.** У процесі приватизації державного підприємства дослідного господарства «Елітне» прийнято рішення про передачу 30 % акцій акціонерному товариству «Добробут», 25 % акцій – працівникам підприємства, що приватизується, а решту залишити в державній власності.

*Прокоментуйте законність прийнятого рішення. Який порядок приватизації такого виду державних сільськогосподарських підприємств встановлено законом?*

**9.2.** Директор державного сільськогосподарського підприємства «Слобожанка» звернувся до районної державної адміністрації за дозволом продати сільськогосподарському кооперативу «Колос», що знаходиться поблизу, 2 вантажних автомобілі та токарний верстат. Голова райдержадміністрації відмовив у проханні, мотивуючи тим, що державне підприємство не має права розпоряджатися закріпленим за ним майном.

*Дайте письмовий висновок з цього питання.*

**9.3.** Цегельний завод, що декілька років не працював, перебував на балансі державного відгодівельного підприємства. Районна державна адміністрація прийняла рішення про

безкоштовну передачу цього заводу як недіючого комунальному підприємству «Промбуд».

*Чи правомірне рішення райдержадміністрації?*

**9.4.** Директор ДСП «Ялтушки» продав фермерському господарству «Березень» приміщення ферми, трактор Т-150 та 10 т елітного насіння соняшнику. Кошти, що надійшли від продажу ферми, трактора та насіння, були направлені у фонд заробітної плати і в подальшому витрачені на виплату заробітної плати робітникам господарства.

*Чи правомірні дії директора ДСП? Який порядок відчуження майна державного підприємства?*

**9.5.** Державне сільськогосподарське підприємство «Правдинське» внаслідок приватизації було реорганізоване в акціонерне товариство «Україна». На зборах уповноважених трудовим колективом було прийнято рішення про безоплатну передачу частки державного майна працівникам господарства відповідно до їх трудової участі у виробництві. Із заявами про безоплатне отримання частки майна звернулися: 8 пенсіонерів – колишніх працівників цього господарства, 3 робітників, які звільнилися за власним бажанням незадовго до реорганізації і працюють на інших підприємствах, 5 осіб, які були звільнені з роботи у зв'язку зі скороченням штатів. У задоволенні поданих заяв усім заявникам було відмовлено.

*Проаналізуйте ситуацію і дайте письмову відповідь.*

**9.6.** На державному сільськогосподарському підприємстві «Жовтень» у 2007 р. введено в експлуатацію нову ферму. За розпорядженням директора підприємства вартість старого корівника, непридатного до експлуатації, була списана з балансу. Начальник відділу агропромислового розвитку районної державної адміністрації заперечував проти такого рішення, вважаючи, що старий корівник, вартість якого згідно з балансом складає 15 тис. грн, необхідно відновити для подальшого використання за прямим призначенням або як складське приміщення. Виконуючи вказівку представника відділу агропромислового розвитку, державне підприємство

здійснило відновлювальні роботи з ремонту корівника, витративши 50 тис. грн. Однак для утримання худоби або зберігання насіннєвого фонду приміщення не було пристосоване, і підприємство здало його в оренду сільськогосподарському обслуговуючому кооперативу. Кошти, отримані за оренду корівника, були використані на додаткові виплати пенсіонерам.

*Який порядок списання з балансу державного сільськогосподарського підприємства вартості виробничих приміщень? Чи правомірні дії директора підприємства?*

#### С п и с о к н о р м а т и в н о - п р а в о в и х а к т і в т а л і т е р а т у р и

Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

Про особливості приватизації майна в АПК: Закон України від 10.07.1996 р. № 290/96-ВР [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/290/96-%D0%B2%D1%80>

Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 р. № 185-V [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/185-16>

Про затвердження порядку відчуження об'єктів державної власності: постанова Кабінету Міністрів України від 06.06.2007 р. № 803 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/803-2007-%D0%BF>

Про затвердження порядку списання об'єктів державної власності: постанова Кабінету Міністрів України від 08.11.2007 р. № 1314 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1314-2007-%D0%BF>

Про затвердження Положення про умови і порядок проведення конкурсів з визначення організаторів аукціонів по відчуженню об'єктів державної власності: наказ Фонду державного майна України від 02.08.2010 р. № 1127 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0761-10>

Про застосування контрактної форми трудового договору з керівником підприємства, що є у загальнодержавній власності: постанова Кабінету Міністрів України від 19.03.1993 р. № 203 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/203-93-%D0%BF>

Про порядок проведення конкурсного відбору керівників держаних суб'єктів господарювання: постанова Кабінету Міністрів України від 03.09.2008 р. № 777 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/777-2008-%D0%BF>

Курман Т. В. Правовое обеспечение хозяйственной деятельности государственных специализированных сельскохозяйственных предприятий: монография / Т. В. Курман. – Харьков: СПД-ФЛ Чальцев А. В., 2007. – 208 с.

## **Тема 10. Правове регулювання ведення особистого селянського господарства**

### *Питання для обговорення*

1. Поняття та юридичні ознаки особистого селянського господарства. Облік особистих селянських господарств.

2. Право на використання земельних ділянок як основи для ведення особистого селянського господарства.

3. Правовий режим майна, що використовується для ведення особистого селянського господарства (суб'єкти та об'єкти права власності).

4. Права та обов'язки осіб, що займаються веденням особистого селянського господарства. Надання послуг у сфері сільського (зеленого) туризму.

5. Державна підтримка особистих селянських господарств.

6. Правові форми реалізації продукції особистого селянського господарства.

7. Припинення ведення особистого селянського господарства.



## Завдання

**10.1.** Нестеренко звернувся до сільської ради із заявою про виділення йому на праві власності із земель комунальної власності земельної ділянки сільськогосподарського призначення розміром 1,5 га для ведення особистого селянського господарства. Оскільки в його плани входило займатися вівчарством і виноградарством, він просив, щоб її складали пасовища наполовину з ріллею.

При прийнятті заяви секретар сільської ради зауважила про необхідність додати виписку із трудової книжки Нестеренка, яка засвідчує стаж його роботи у сільському господарстві і здатність господарювати на землі, що він і зробив.

Рішенням сесії сільської ради у виділенні земельної ділянки Нестеренку було відмовлено на тій підставі, що у 2000 р. він уже реалізував своє право на безоплатне отримання земельної ділянки для ведення ОСГ, натомість запропоновано укласти договір оренди або купівлі-продажу земельної ділянки.

*Чи правомірні вимоги Нестеренка та дії сільської ради? Прокоментуйте ситуацію.*

**10.2.** Подружжя Василенків разом із повнолітнім сином займаються веденням особистого селянського господарства на земельній ділянці загальною площею 6 га, отриманій у власність. Половину власного будинку вони використовують для надання послуг із розміщення осіб, відпочиваючих у сільській місцевості. У 2015 р. батько при виході із сільськогосподарського кооперативу отримав земельну ділянку в рахунок земельного паю, яку передав в оренду фермеру Іващенку.

Фіскальна служба надіслала Василенку лист, в якому зобов'язала його для розрахунку оподаткованого доходу надати довідку про наявність у власності для ведення особистого селянського господарства земельної ділянки, а також про самостійне вирощування ним продукції

тваринництва. Крім того, у листі містилося попередження про заборону без державної реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності надавати послуги з використанням майна особистого селянського господарства у сфері сільського зеленого туризму одночасно більше ніж 10 відпочиваючим.

Василенко за роз'ясненням щодо правомірності вимог фіскальної служби звернувся до юридичної консультації.

*Підготуйте письмову відповідь.*

**10.3.** Для реалізації надлишків вирощеної овочевої продукції (перцю, цибулі, капусти) сімнадцятирічний Сидоренко, який разом із батьками займався веденням особистого селянського господарства, без їх дозволу уклав договір купівлі-продажу зазначеної продукції з приватним підприємцем Завадським. Водночас з дозволу батьків він реалізував на одному з ринків м. Харків молоко і молочну продукцію, які були вироблені в особистому селянському господарстві.

*Дайте відповідь на запитання:*

*1) чи мав право Сидоренко укладати договір щодо реалізації сільськогосподарської продукції;*

*2) у яких формах здійснюється реалізація надлишків сільськогосподарської продукції, виробленої в особистих селянських господарствах;*

*3) яких вимог мають дотримуватися громадяни при реалізації на ринках сільськогосподарської продукції тваринного походження, виробленої в особистих селянських господарствах?*

**10.4.** Семенченко, який займається веденням особистого селянського господарства, уклав із заготівельним (молокопереробним) підприємством договір на реалізацію надлишків молока. Договором було передбачено обов'язок Семенченка один раз на 2 дні здавати на підприємство 100 л незбираного неохолодженого молока вищого гатунку. Доставка молока заготівельному підприємству входила в

обов'язок продавця і здійснювалась його власним автотранспортом.

*Прокоментуйте ситуацію. Які порушення законодавства мають місце? Яких санітарних і ветеринарних вимог мають дотримуватися особи, що займаються веденням особистого селянського господарства при реалізації надлишків молока?*

**10.5.** Сільськогосподарський виробничий кооператив «Прогрес» уклав договір із Лапіною, яка вела особисте селянське господарство, на відгодівлю молодняку птиці, що належав кооперативу. У договорі встановлено обов'язок кооперативу забезпечувати особисте селянське господарство Лапіної кормами, транспортом для підвозу кормів, зооветеринарним обслуговуванням, технічним обладнанням. Лапіна передала кооперативу 70% від загальної кількості гусей, отриманих нею за договором, за що їй виплатили 8 тис. 900 грн. Правління кооперативу подало позов до суду до Лапіної про відшкодування вартості неотриманих гусей, посилаючись на те, що з переданих їй на відгодівлю 1000 голів молодняку вона повинна була відгодувати і передати господарству 900 гусей вагою 2,5 кг кожний. Лапіна вважала необґрунтованими вимоги кооперативу, який не забезпечив належного зооветеринарного обслуговування птиці і не надав, як передбачалося договором, необхідної кількості кормів, через що загинуло 300 голів птиці, а решта поголів я не набрала необхідної ваги.

*Чи підлягають задоволенню позовні вимоги кооперативу? Яке рішення має винести суд, якщо взята на відгодівлю птиця утримувалася Лапіною з порушенням ветеринарних і санітарних вимог?*

#### Список нормативно-правових актів та літератури

Інструкція по обліку молодняку тварин, птиці та тварин на відгодівлі: дод. до наказу Міністерства сільського

господарства і продовольства України від 15.01.1997 р. // Все о бухгалтерском учете. – № 18 (149). –14.05.1997 р.

Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13–17. – Ст. 12. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 р. [Електронний ресурс] // Там само. – 2013. – № 24. – Ст. 243. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>

Про затвердження Ветеринарних та санітарних вимог до пунктів закупівлі молока від тварин, які утримуються в особистих селянських господарствах : наказ Міністерства аграрної політики України, Державного департаменту ветеринарної медицини від 21.03.2002 р. [Електронний ресурс] // Офіційний вісник України. – 2002. – № 15. – Ст. 843. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0337-02>

Про затвердження Ветеринарно-санітарних вимог утримання птиці в особистих селянських господарствах: наказ Міністерства аграрної політики України, Державного департаменту ветеринарної медицини від 19.12.2006 р. № 100 [Електронний ресурс] // Там само. – 2007. – № 6. – С. 76. – Ст. 232. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0042-07>

Про затвердження Інструкції з ведення господарського обліку в сільських, селищних та міських радах: наказ Державної служби статистики України від 11.04.2016 р. [Електронний ресурс] // Там само. – 2016. – № 39. – Ст. 1505. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0689-16#n17>

Про затвердження Порядку видачі довідки про наявність у фізичної особи земельних ділянок та її форми : наказ Міністерства доходів і зборів України від 17.01.2014 р. [Електронний ресурс] // Там само. – 2014. – № 14. – Ст. 440. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0201-14>

Про затвердження Порядку обліку особистих селянських господарств сільськими, селищними та міськими радами: наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі від 14.04.2017 р. [Електронний ресурс] // Там само. – 2017. – № 42. – Ст. 1313. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0574-17>

Про затвердження Порядку надання послуг з тимчасового розміщення (проживання): постанова Кабінету Міністрів України від 15.03.2006 р. [Електронний ресурс] // Офіційний вісник України. – 2006. – № 11. – Ст. 731. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/297-2006-%D0%BF>

Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003 р. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 29. – Ст. 232. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/742-15>

Аграрне право України: підручник / В. М. Єрмоленко, О. В. Гафурова, М. В. Гребенюк та ін.; за заг. ред. В. М. Єрмоленка. – Київ: Юрінком Інтер, 2010. – 608 с.

Коваленко Т. О. Правові питання зайнятості селян / Т. О. Коваленко, С. М. Черноус // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2009. – № 3 (89). – С. 72–79.

Уркевич В. Ю. Правові аспекти членства в особистому селянському господарстві / В. Ю. Уркевич // Право України. – 2005. – № 1. – С. 80–82.

Хвасенко А. А. Правове регулювання особистого селянського господарства громадян / А. А. Хвасенко // Право України. – 2002. – № 4. – С. 40–42.

## **Т е м а 11. Виробничо-господарська діяльність сільськогосподарських товаровиробників та її правове регулювання в умовах ринкової економіки**

### *Питання для обговорення*

1. Поняття, сутність, принципи виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників та її правове регулювання.

2. Правові засади спеціалізації сільськогосподарських підприємств.

3. Підсобні виробництва та промисли як допоміжні галузі аграрного виробництва. Правові засади їх створення та функціонування.

4. Правові засади планування виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників.

5. Особливості договірних відносин за участю сільськогосподарських товаровиробників.

### **Завдання**

**11.1.** САТ «Золочівське» одержало високий врожай пшениці, частину якого реалізувало заготівельній організації, решту на умовах давальницької сировини передало спиртзаводу. Після одержання від останнього спирту САТ у власному консервному цеху розлило його у пляшки і реалізувало через торговельну мережу. Правління САТ прийняло рішення за виручені від продажу кошти реконструювати консервний цех для виробництва спирту.

Голова ревізійної комісії, не погодившись з діями правління, ініціював скликання загальних зборів акціонерів.

*Чи правомірні дії САТ? Надайте правову оцінку ситуації.*

**11.2.** Щербина, отримавши у спадок земельну ділянку сільськогосподарського призначення розміром 6 га, став на облік як особа, що займається веденням ОСГ, і вирішив займатися виробництвом лікарських рослин. З цією метою 2 га він засіяв ехінацеєю, 2 га – маком снодійним, 1 га – коноплями посівними (технічними), 1 га – чебрецем. Вказані насадження були виявлені працівниками поліції. Щербину за вирощування нарковмісних рослин (маку та конопель) притягли до адміністративної відповідальності, наклавши штраф у розмірі 30 неоподатковуваних доходів громадян. Щербина, вважаючи стягнення незаконним, оскаржив дії поліції до суду.

*Надайте правову оцінку ситуації.*

**11.3.** У СВК «Прогрес», який спеціалізувався на тваринництві, було організовано підсобне виробництво з виготовлення глиняних глечиків і корит для годівлі худоби. Він здійснював свою діяльність силами членів кооперативу і

найманих працівників, а як сировину використовував місцеві доступні корисні копалини – глину та пісок.

Держадміністрація заборонила діяльність цього підсобного виробництва, мотивуючи тим, що: 1) вона не пов'язана з виробництвом і переробкою сільськогосподарської продукції тваринництва; 2) використовується праця осіб, які не є членами кооперативу; 3) мають місце порушення законодавства про надра, оскільки кооператив не отримав відповідного дозволу на розробку глини та піску.

*Які правові підстави і умови організації та розвитку підсобних виробництв і промислів у сільському господарстві? Чи відповідає чинному законодавству рішення держадміністрації?*

**11.4.** Державне сільськогосподарське підприємство «Наукове» при розробці бізнес-плану за участю спеціалістів підприємства визначило розмір посівних площ, їх структуру, терміни виконання сільськогосподарських робіт, урожайність сільськогосподарських культур тощо для забезпечення виконання державного замовлення, укладених договорів, а також задоволення власних потреб (насіння, фураж, оплата праці працівників тощо).

Департамент агропромислового розвитку обласної державної адміністрації, відзначивши відсутність протиріччя у плані державному замовленню, все ж зобов'язало ДСП: 1) на випадок можливих несприятливих погодних умов збільшити посівні площі соняшнику, цукрових буряків і ячменю (предмет державного контракту) за рахунок скорочення посівів овочевих культур; 2) конкретизувати обсяги виробництва рослинницької продукції не лише за культурами, а й за ботанічними та товарними сортами; 3) упровадити технологію вирощування цукрових буряків, розроблену за кордоном та закуплену Департаментом.

*Чи правомірні дії Департаменту агропромислового розвитку? Який порядок планування сільськогосподарського виробництва?*

**11.5.** Павленко, його дружина та син, отримавши земельні паї в натурі після ліквідації КСП загальною площею 9 га, заснували фермерське господарство. Голова цього господарства Павленко закупив бурих лисиць і побудував звіроферму. Частина земельної ділянки було засіяно конюшиною для подальшого її обміну на м'ясо для годівлі лисиць, частину засіяли насінням лікарських рослин. На реалізацію виробленої продукції Павленко уклав угоди з різними замовниками.

*Чи правомірні дії голови фермерського господарства? Надайте обґрунтовану письмову відповідь.*

**11.6.** Правління сільськогосподарського виробничого кооперативу «Садівничий» прийняло рішення про перехід з традиційного виробництва продукції садівництва до виробництва органічної продукції. Задля цього було створено 10-метрову буферну зону від краю дороги, щоб відмежуватися від зон традиційного сільськогосподарського виробництва сусідніх господарств. Керівникам структурних підрозділів СВК також надана вказівка про заборону використання хімічних добрив та засобів захисту дерев. Після цього господарство розпочало продаж органічної продукції садівництва, розробивши власний дизайн етикетки «Органік-фрукт».

*Які нормативні вимоги висуваються до виробників органічної продукції та сировини? Який порядок та правила виробництва і маркування органічної сільськогосподарської продукції рослинного походження? Яку продукцію відповідно до положень чинного законодавства можна вважати органічною?*

#### Список нормативно-правових актів та літератури

Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – Ст. 144.

Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів : Закон України від 23.12.1997 р. (в



ред. 2015 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 19. – Ст. 98.

Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини : Закон України від 03.09.2013 р. // Там само. – 2014. – № 20–21. – Ст.721.

Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 р. № 222-19 // Там само. – 2015. – № 23. – Ст. 158.

Про дитяче харчування: Закон України від 14.09.2006 р. № 142-V // Там само. – 2006. – № 44. – Ст. 433.

Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів: Закон України // Там само. – 2007. – № 35. – Ст. 484.

Аграрне право України: підручник / В. М. Єрмоленко, О. В. Гафурова, М. В. Гребенюк та ін.; за заг. ред. В. М. Єрмоленка. – Київ: Юрінком Інтер, 2010. – 608 с.

Курман Т. В. Правовое обеспечение хозяйственной деятельности государственных специализированных сельскохозяйственных предприятий: монография / Т. В. Курман. – Харьков: СПД-ФЛ Чальцев А.В., 2007. – 208 с.

## **Т е м а 12. Правове забезпечення виробництва безпечної та якісної сільськогосподарської продукції**

### *Питання для обговорення*

1. Поняття безпечності та якості сільськогосподарської продукції за законодавством України.

2. Правові засади виробництва безпечної та якісної сільськогосподарської продукції.

3. Органічне сільськогосподарське виробництво та його правова регламентація.

4. Правові засади екологізації аграрного виробництва.

5. Правові засади використання ГМО при виробництві сільськогосподарської продукції та продуктів харчування.

## Завдання

**12.1.** Фермер Іваненко вирішив займатися молочним скотарством. Для належного організаційно-правового забезпечення цієї діяльності він звернувся до юридичного відділу управління агропромислового розвитку райдержадміністрації з таким питанням: яких умов необхідно дотримуватися при створенні тваринницької ферми та молочного цеху?

*Надайте юридичну консультацію.*

**12.2.** Сімейне фермерське господарство кожного дня здає заготівельному підприємству певні обсяги молока за договірною ціною. Протягом місяця заготівельник заборгував СФГ оплату за отриману продукцію в сумі 3000 грн. Вимога оплатити зазначений борг господарству була задоволена лише частково на тій підставі, що отримана ним продукція була нижчої якості, ніж передбачено договором.

*Вирішіть спір. Які документи підтверджують якість молочної продукції?*

**12.3.** Мешканець села Петренко займався веденням ОСГ, у якому відгодовував молодняк свиней та великої рогатої худоби. Петренко вирішив реалізувати власну м'ясну продукцію на ринку м. Полтава.

*Надайте обґрунтовану відповідь щодо порядку реалізації м'ясної продукції на ринку та переліку документів, необхідних для цього.*

**12.4.** Державне сільськогосподарське підприємство «Інновація» у рахунок державного плану закупівель здало до м'ясокомбінату 100 голів великої рогатої худоби та 60 свиней. М'ясокомбінат відмовився прийняти худобу, мотивуючи свої дії відсутністю ветеринарних документів, які засвідчують стан здоров'я тварин.

Підприємство, вважаючи відмову безпідставною, звернулося до суду з позовом про стягнення з м'ясокомбінату вартості перевезення тварин і сплату неустойки, посилаючись

на Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», відповідно до якого м'ясні продукти можуть продаватися на агропродовольчих ринках за умови їх перевірки на придатність для споживання перед їх продажем, тобто після забою.

*Які вимоги висуваються до виробництва харчових продуктів? Які документи засвідчують їх придатність до споживання людиною?*

**12.5.** Голова фермерського господарства «Світанок», що спеціалізується на виробництві сільськогосподарської продукції рослинного походження, вирішив отримати статус виробника органічної сільськогосподарської продукції та займатися її виробництвом на земельних ділянках, що належать йому на праві приватної власності.

*Надайте юридичну консультацію щодо умов отримання статусу виробника органічної сільськогосподарської продукції та правил виробництва органічної сільськогосподарської продукції за законодавством України.*

#### Список нормативно-правових актів та літератури

Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23.12.1997 р. № 771/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 19. – Ст. 98.

Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. № 1023-ХІІ // Там само. – 1991. – № 30. – Ст. 379.

Про стандартизацію: Закон України від 05.06.2014 р. № 1315-VII // Там само. – 2014. – № 31. – Ст. 1058.

Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції: Закон України від 14.01.2000 р. № 1393-XIV // Там само. – 2000. – № 12. – Ст. 95.

Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994 р. № 4004-ХІІ // Там само. – 1994. – № 27. – Ст. 218.

Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів: Закон України від 31.05.2007 р. № 1103-V // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 35. – Ст. 484.

Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини: Закон України від 03.09.2013 р. № 425-VII // Там само. – 2014. – № 20–21. – Ст. 721.

Берлач Н. А. Правове визначення якості, специфікації, зазначення географічного позначення продукції сільського господарства в Україні / Н. А. Берлач // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 8. – С. 150–154.

Кайдашов В. Проблеми вдосконалення правового регулювання безпечності й якості сільськогосподарської продукції в умовах інтеграції України до міжнародних спільнот / В. Кайдашов // Там само. – 2009. – № 11. – С. 116–118.

Кулинич П. Ф. Виробництво органічної та екологічно чистої сільськогосподарської продукції: земельно-правові аспекти / П. Ф. Кулинич // Держава і право. Серія : Юрид. і політ. науки. – Вип. 43. – Київ: Ін-т держави і права НАН України, 2009. – С. 414–420.

Лушпаєв С. О. Поняття органічної сільськогосподарської продукції: правові питання / С. О. Лушпаєв // Часопис Київського університету права. – 2016. – № 1. – С. 238–242.

### **Тема 13. Правове регулювання використання майна сільськогосподарськими товаровиробниками**

#### *Питання для обговорення*

1. Сільськогосподарські товаровиробники та інші аграрні підприємства як суб'єкти майнових прав.

2. Характеристика правового режиму майна державного сільськогосподарського підприємства. Об'єкти та зміст майнових прав. Сутність, особливості та відмінності права господарського відання і права оперативного управління майном.

3. Правовий режим основних, оборотних, натуральних та інших фондів сільськогосподарських підприємств.

4. Правовий режим майна сільськогосподарських підприємств кооперативного типу. Майнові фонди.

5. Особливості правового режиму майна сільськогосподарських підприємств корпоративного типу. Майнові фонди.

6. Гарантії та захист майнових прав аграрних підприємств.

## Завдання

**13.1.** Заступник директора державного сільськогосподарського підприємства «Україна» від імені підприємства уклав договір купівлі-продажу з ПАТ «Сумський м'ясокомбінат», згідно з яким ДСП «Україна» відчужило 1/5 частину адміністративної будівлі, 1/3 частину продовольчого складу, земельну ділянку розміром 0,5 га, трактор, комбайн, два вантажних автомобілі та п'ять коней.

Наступного дня директор цього підприємства та голова сільськогосподарського переробного кооперативу «Промінь» уклали договори оренди ставка та ділянки лісу загальною площею 27 га, що належали державному сільськогосподарському підприємству «Україна».

Прокурор місцевої прокуратури звернувся з позовом до адміністративного суду про визнання договорів купівлі-продажу та оренди недійсними, мотивуючи тим, що майно повинно бути передано ПАТ «Сумський м'ясокомбінат» безоплатно тому, що 100% акцій ПАТ належать державі, а при укладанні договору оренди директор вийшов за межі своїх повноважень.

*Оцініть ситуацію. Зробіть письмовий правовий висновок щодо питань правомірності укладення вказаних вище договорів. Який порядок управління об'єктами державної власності?*

**13.2.** Директор державного сільськогосподарського науково-дослідного господарства передав безкоштовно, в

порядку взаємодопомоги, товариству з обмеженою відповідальністю «Оріадна» списаний трактор «Беларус», 1 т базового насіння елітної пшениці, 2 т сертифікованого насіння пшениці та дрібний сільськогосподарський реманент, який господарству був не потрібний. Також директор зазначеного ДСНДГ видав наказ про продаж трактору 2017 р. випуску ТОВ «Оріадна» з розстроченням платежу й направленням копії наказу до Департаменту з управління державною власністю Мінагрополітики, у зв'язку з чим отримав лист від Департаменту з резолюцією керівника про згоду з виданим наказом.

При прийнятті річного податкового звіту від господарства фіскальна служба визнала дії директора неправомірними, вбачаючи ознаки ухилення від сплати податків, і надіслала листа голові ОДА про звільнення його із займаної посади. Голова ОДА, в свою чергу, звільнив директора та дав вказівку бухгалтерії господарства про здійснення розрахунку з колишнім директором і відрахуванням з належних йому виплат 1000 грн для відшкодування завданих державі збитків.

Вважаючи вказані дії незаконними, директор науково-дослідного господарства звернувся до суду.

*Дайте правову оцінку ситуації, дій директора, облдержадміністрації, податкового органу. Яке рішення прийме суд? Натишіть проект рішення у справі.*

**13.3.** Члени сільськогосподарського виробничого кооперативу Морозов і Гурієв, які є конюхами, взяли з відома завідуючої фермою СВК племінну кобилу та віз для поїздки до сусіднього селища. Повертаючись додому в нетверезому стані, вони переїхали на подвір'ї ферми двох гусей, свиноматку і зламали віз, а через день загнана племінна кобила здохла. Правління кооперативу оштрафувало Морозова і Гурієва у розмірі 100 грн з кожного, зобов'язало їх відремонтувати віз і здати на ферму двох гусей, а також повністю позбавило їх додаткового заробітку.

Питання про стягнення вартості свиноматки та племінної кобили вирішувалося загальними зборами членів кооперативу. Враховуючи дисциплінованість і добросовісну працю Гурієва протягом усього часу перебування у СВК, а також скрутний матеріальний стан його сім'ї, було вирішено стягнути з нього 1/3 вартості кобили та свиноматки, а з Морозова 1/2 вартості кобили та свиноматки. Голова ревізійної комісії кооперативу вважав рішення загальних зборів незаконними і вимагав звернутися з позовом до суду про відшкодування з Морозова і Гурієва солідарно всієї суми збитків. СВК звернувся з позовом до місцевого суду.

*Як вирішити справу? Підготуйтеся до ділової гри.*

**13.4.** Громадяни України, що мешкають у Львівській обл., Власюк та Горбань, а також громадянин Литви Викикас, що мешкає в селі Журавлівка Белгородської обл. Російської Федерації, вирішили створити фермерське господарство (ФГ) на території Харківської обл. При цьому виникли правові питання, пов'язані з можливістю створення такого господарства громадянами різних держав, а також щодо правового режиму майна ФГ:

1. Власюк вважає, що всі вони мають право безоплатно отримати земельну ділянку в райдержадміністрації того району, де вони зареєстровані як мешканці.

2. Горбань вважає, що вони мають змогу отримати земельну ділянку на будь-якій частині території України, але звернутися можуть тільки до сільської, селищної або міської ради, на території якої вони мешкають або зареєстровані.

3. Власюк вважає, що майно господарства, включаючи землю, належить усім його членам, у тому числі й особам, з якими укладено контракт, на праві сумісної власності.

4. Горбань, посиляючись на те, що згідно із Законом України «Про фермерське господарство» ФГ є юридичною особою, висловив думку, що власником усього майна господарства, в тому числі й землі, є ФГ у цілому як юридична особа.

5. Викитас згоден із Власюком, але йому незрозуміло, чи можна угодою між членами господарства змінити правовий режим майна? Чи можливо таким же чином змінити правовий режим земельної ділянки?

*Дайте правову оцінку ситуації. Викладіть письмово аргументовані відповіді на запитання: чи можливе створення ФГ громадянами України спільно з іноземними громадянами? Який правовий режим майна, в тому числі й землі, у ФГ? Яку організаційно-правову форму сільськогосподарської підприємницької діяльності можуть обрати зазначені громадяни України та РФ?*

**13.5.** Державне підприємство «Кінний завод “Буцефал”» було реорганізовано в ПАТ «Пегас» за рішенням трудового колективу підприємства. За рішенням зборів уповноважених трудовим колективом безоплатно було передано певну частину державного майна членам трудового колективу відповідно до їх трудової участі у виробництві.

Із заявами про безоплатне отримання часток майна звернулися також 6 пенсіонерів цього заводу, 2 працівників, звільнених з роботи до реорганізації у зв'язку із скороченням штатів, 5 учасників ТОВ «Зодіак» та приватний підприємець.

У задоволенні поданих заяв усім було відмовлено.

Після безоплатної передачі майна залишилася непереданою значна його частина. Голова зборів уповноважених трудовим колективом звернувся за юридичною консультацією для вирішення долі цього майна.

*Який порядок та умови приватизації майна в агропромисловому комплексі? Хто має право на безоплатне одержання частки державного майна?*

**13.6.** Голова ФГ «Орбіта» після збору високого врожаю вирішив продати частину зернових і на отримані кошти придбати трактор, легковий автомобіль «Нива», побутову техніку (телевізор, кондиціонер, холодильник) та меблі. Трактор він зареєстрував на фермерське господарство, автомобіль «Нива» – на своє ім'я, побутову техніку розмістив



дома, де мешкала його сім'я (дружина та 16-річний син) – члени ФГ, а меблі перевіз на квартиру до своєї знайомої. Після перевірки податковими органами голова ФГ «Орбіта» отримав акт про результати виїзної позапланової перевірки з питань дотримання вимог податкового, валютного та іншого законодавства, в якому зазначалося, що ФГ не мало права продавати таку значну частину врожаю, а кошти від продажу продукції повинно було витратити на придбання тільки сільськогосподарської техніки та пально-мастильних матеріалів.

*Надайте аргументовану відповідь. Чи були порушені вимоги законодавства?*

**13.7.** Калугін, Просолов та Радіонов вирішили створити сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ) «Наш край». Калугін та Просолов як засновники внесли до статутного капіталу ТОВ кошти у розмірі 260 тис. грн. Радіонов вніс посівний матеріал зернових культур на суму 130 тис. грн. ТОВ «Наш край» взяло в оренду земельну ділянку розміром 300 га і засіяло її ячменем. Після збору врожаю (300 т ячменю) Просолов і Калугін запропонували Радіонову закупити племінну худобу і годувати її вирощеним ячменем. Радіонов вважав, що така діяльність буде не вигідна для товариства і вирішив вийти із його учасників. При виході із ТОВ «Наш край» Радіонов став вимагати повернення статутного внеску у грошовому вигляді, а також 100 т ячменю і компенсацію за час перебування в якості учасника ТОВ з урахуванням індексу інфляції. Калугін та Просолов відмовилися виконувати вимоги Радіонова через те, що господарство починає новий вид діяльності (тваринництво) і не має вільних коштів. Радіонов подав позов до суду, а Калугін та Просолов прийняли рішення про виключення Радіонова з учасників ТОВ без повернення його вкладу.

*Дайте аргументовану правову відповідь у вигляді рішення суду.*

## Список нормативно-правових актів та літератури

Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 43-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18–22. – Ст. 144.

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Там само. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.

Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III // Там само. – 2002. – № 3–4. – Ст. 27.

Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі: Закон України від 10.07.1996 р. № 290/96-ВР // Там само. – 1996. – № 41. – Ст. 188.

Про приватизацію державного майна: Закон України від 04.03.1992 р. № 2163-XII // Там само. – 1992. – № 24. – Ст. 348.

Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 р. № 185-V // Там само. – 2006. – № 46. – Ст. 456.

Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17.07.1997 р. № 469/97-ВР // Там само. – 1997. – № 39. – Ст. 261.

Про кооперацію: Закон України від 18.07.2003 р. № 1087-IV // Там само. – 2004. – № 5. – Ст. 35.

Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. № 973-IV // Там само. – 2003. – № 45. – Ст. 363.

Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII // Там само. – 1991. – № 49. – Ст. 682.

Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI // Там само. – 2008. – № 50–51. – Ст. 384.

Про Фонд державного майна України: Закон України від 09.12.2011 р. № 4107-VI // Там само. – 2012. – № 28. – Ст. 311.

Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 40. – Ст. 365.

Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII // Там само. – 2015. – № 2–3. – Ст. 12.

Про затвердження Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей: постанова Кабінету Міністрів України від 22.01.1996 р. № 116 // Урядовий кур'єр від 01.02.1996 р.

Про затвердження порядку відчуження об'єктів державної власності: постанова Кабінету Міністрів України від 06.06.2007 р. № 803 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 43. – Ст. 1714.

Про затвердження порядку списання об'єктів державної власності: постанова Кабінету Міністрів України від 08.11.2007 р. № 1314 // Там само. – 2007. – № 86. – Ст. 3168.

Про заходи щодо забезпечення захисту майнових прав селян у процесі реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента України від 29.01.2001 р. № 62/2001 // Там само. – 2001. – № 5. – Ст. 176.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92, зареєстр. в Міністерстві юстиції України 18.05.2000 р. № 288/4509 // Там само. – 2000. – № 21. – Ст. 871.

Деякі питання призначення керівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки: постанова Кабінету Міністрів України від 22.07.2015 р. № 493 // Там само. – 2015. – № 59. – Ст. 1945.

Про проведення конкурсного відбору керівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки: постанова Кабінету Міністрів України від 03.09.2008 р. № 777 // Там само. – 2008. – № 68. – Ст. 2266.

Про затвердження Порядку погодження з Головою Ради міністрів Автономної Республіки Крим, головами місцевих державних адміністрацій призначення на посади та звільнення з посад керівників підприємств, установ та організацій, що

належать до сфери управління міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, і внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 19.03.1993 р. № 203: постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2013 р. № 818 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 89. – Ст. 3268.

Аграрне право: підруч. для студентів вищ. навч. закл. / В. П. Жушман, В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко та ін.; за ред. В. П. Жушмана та А. М. Статівки. – Харків: Право, 2010. – 296 с.

Єрмоленко В. М. Майнові правовідносини приватних сільськогосподарських підприємств: теорія, законодавство, практика: [монографія] / В. М. Єрмоленко. – Київ: Магістр ХХІ сторіччя, 2005. – 304 с.

Уркевич В. Ю. Правові питання повернення майнового паю при припиненні членства в сільськогосподарських підприємствах / В. Ю. Уркевич // Українська наука в мережі Інтернет: матеріали всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (26–28 лют. 2006 р.). – Київ: ТОВ «ТК «МЕГАНОМ»», 2006. – С. 58.

Кучеренко І. М. Деякі питання приватизації зданих в оренду цілісних майнових комплексів державних підприємств, організацій та їх структурних підрозділів / І. М. Кучеренко // Правова держава: щорічник наук. пр. Ун-ту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – Вип. 12. – Київ: Юрид. книга, 2001. – С. 401–407.

Пількевич В. Деякі питання компетенції органів приватизації щодо управління державним майном господарських товариств, створених в процесі приватизації / В. Пількевич, В. Дунаєвський // Підприємництво, господарство і право. – 2001. – № 3. – С. 109–111.

Проблеми права власності та господарювання у сільському господарстві: монографія / за ред. В. І. Семчика. – Київ: ІДП НАН України, 2001. – 216 с.

Жушман В. Правове регулювання майнових аспектів діяльності фермерських господарств за новим законодавством України: окремі проблеми / В. Жушман, В. Уркевич // Право України. – 2004. – № 6. – С. 46–50.

Курман Т. В. Правовое обеспечение хозяйственной деятельности государственных специализированных сельскохозяйственных предприятий: монография / Т. В. Курман. – Харьков: СПД-ФЛ Чальцев А. В., 2007. – 208 с.

Єрмоленко В. Правовий режим майна фермерського господарства / В. Єрмоленко // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 12. – С. 65–69.

Уркевич В. Майнові фонди сільськогосподарського кооперативу: сутність та правова регламентація / В. Уркевич // Там само. – 2001. – № 1. – С. 69–73.

#### **Т е м а 14. Правове регулювання здійснення аграрними товаровиробниками окремих видів сільськогосподарської діяльності**

##### *Питання для обговорення*

1. Правове регулювання рослинництва в Україні.
2. Правове регулювання насінництва і розсадництва. Правова охорона прав на сорти сільськогосподарських рослин.
3. Правове регулювання виробництва зерна.
4. Особливості правового забезпечення виноградарства в Україні.
5. Правове регулювання захисту сільськогосподарських рослин. Карантин рослин.
6. Правове регулювання тваринництва в Україні.
7. Племінна справа у тваринництві: правові засади. Правове регулювання ідентифікації та реєстрації сільськогосподарських тварин.
8. Правове забезпечення виробництва продукції бджільництва.
9. Особливості правового регулювання аквакультури.

## Завдання

**14.1.** Департамент агропромислового розвитку при перевірці діяльності відкритого акціонерного товариства «Колос», основним напрямом статутної діяльності якого є реалізація насіння та садивного матеріалу, дійшов висновку, що воно може продовжувати займатися цим тільки після занесення його до Реєстру суб'єктів насінництва та розсадництва. Також Департамент зобов'язав товариство протягом року відраховувати до Державного резервного насінневого фонду України 5 % від обсягу насіння та садивного матеріалу.

*Чи правомірні дії Департаменту агропромислового розвитку? Які вимоги передбачені чинним законодавством до юридичних осіб, що здійснюють реалізацію насіння та садивного матеріалу? Який порядок формування Державного резервного насінневого фонду України?*

**14.2.** Голова фермерського господарства «Виноградна долина», яке багато років займалося вирощуванням винограду, через втрату ринку збуту своєї продукції вирішив побудувати невелику виноробню та займатися виробництвом крафтового вина на власній сировині. За консультацією з роз'яснення вимог законодавства щодо такої діяльності він звернувся до сільськогосподарської дорадчої служби.

*Чи може вважатися така консультація дорадчою послугою? Яких вимог законодавства необхідно дотримуватися у зазначеній вище ситуації? Які правові наслідки внесення змін до напряму діяльності фермерського господарства?*

**14.3.** Колишні члени рибрадгоспу Іваніна, Щедренко та Ковальов вирішили створити фермерське господарство, щоб займатися розведенням і виловом риби у ставку господарства. Проте в реєстрації їм було відмовлено через те, що дані особи не отримали ліцензії на здійснення діяльності, пов'язаної з промисловим виловом риби.

*Чи правомірна відмова державного реєстратора? Які види сільськогосподарської діяльності підлягають*

*ліцензуванню? Які правові засади надання водного об'єкта у користування для ведення рибогосподарської діяльності?*

**14.4.** Обласне управління Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів при перевірці діяльності фермерського господарства «Медобори» виявило такі порушення: 1) фермерське господарство займається бджільництвом без відповідної ліцензії; 2) не отримано ветеринарно-санітарний паспорт, який вказує на реєстрацію пасік; 3) пасіки господарства розташовані не лише на землях, що належать ФГ на праві власності, а й на землях лісового фонду, при цьому на безоплатній основі.

У зв'язку з цим Управління Держспоживслужби вимагало усунення вказаних порушень і притягнення голови ФГ до адміністративної відповідальності.

*Чи законні вимоги Управління? Які порушення допустило ФГ при здійсненні виробничо-господарської діяльності?*

**14.5.** Державний інспектор з племінної справи у тваринництві заборонив проведення господарської діяльності ПрАТ «Племресурс» тому, що даний суб'єкт не пройшов експертну оцінку суб'єкта племінної справи у тваринництві. Акціонерне товариство було створено в процесі реорганізації товариства з обмеженою відповідальністю, яке попередньо проходило таку оцінку, за результатами якої йому було надано статус суб'єкта племінної справи у тваринництві на необмежений строк. Голова акціонерного товариства стверджує, що ПрАТ є повним правонаступником ТОВ, зокрема і статусу суб'єкта племінної справи у тваринництві.

*Чи відповідають чинному законодавству дії державного інспектора? Який порядок підтвердження статусу суб'єкта племінної справи у тваринництві при реорганізації товариства?*

## Список нормативно-правових актів та літератури

Про захист рослин : Закон України від 14.10.1998 р. №180-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 50–51. – Ст. 310.

Про карантин рослин : Закон України від 30.06.1993 р. № 3348-XII // Там само. – 1993. – № 34. – Ст. 352.

Про насіння і садивний матеріал: Закон України від 26.12.2002 р. № 411-IV // Там само. – 2003. – № 13. – Ст. 92.

Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21.04.1993 р. № 3116-XII // Там само. – 1993. – № 21. – Ст. 218.

Про виноград та виноградне вино: Закон України від 16.06.2005 р. № 2662-IV // Там само. – 2005. – № 31. – Ст. 419.

Про аквакультуру : Закон України від 18.09.2012 р. № 5293-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 79. – Ст. 3193.

Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів : Закон України від 08.07.2011 р. № 3677-VI // Там само. – 2011. – № 59. – Ст. 2351.

Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них: Закон України від 06.02.2003 р. № 486-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 15. – Ст. 107.

Про бджільництво: Закон України від 22.02.2000 р. № 1492-III // Там само. – 2000. – № 21. – Ст. 157.

Порядок реєстрації пасік: затв. наказом Міністерства аграрної політики України та Української академії аграрних наук від 20.09.2000 р. № 184/82 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 43. – Ст. 1872.

Про ідентифікацію та реєстрацію тварин: Закон України від 04.06.2009 р. № 1445-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 42. – Ст. 635.

Про затвердження Порядку присвоєння відповідного статусу суб'єктам племінної справи у тваринництві та Технологічних вимог до проведення селекційно-племінної роботи в галузі бджільництва: наказ Міністерства аграрної



політики та продовольства України від 19.06.2015 р. № 234 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 60. – Ст. 1985.

Про молоко та молочні продукти: Закон України від 24.06.2004 р. № 1870-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 47. – Ст. 513.

Про племінну справу у тваринництві: Закон України в ред. від 21.12.1999 р. № 1328-XIV // Там само. – 2000. – № 6–7. – Ст. 37.

Порядок використання тварин у сільському господарстві: затв. наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 25.10.2012 р. № 652 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 91. – Ст. 3703.

Положення про Головне управління Держпродспоживслужби в області, в місті Києві: затв. наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 15.02.2016 р. № 45 // Там само. – 2016. – № 24. – Ст. 973.

Положення про Управління Держпродспоживслужби в місті, районі: затв. наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 15.02.2016 р. № 45 // Там само. – 2016. – № 24. – Ст. 973.

Бакай Ю. Ю. Правова регламентація відносин по вирощуванню та реалізації насіння соняшнику в Україні: монографія / Ю. Ю. Бакай. – Харків: Вид-во Іванченка І. С., 2016. – 152 с.

Корниенко В. Н. Правовое регулирование контрактации сахарной свеклы : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / В. Н. Корниенко. – Харьков. – 1991. – 137 с.

Правове регулювання виробництва сільськогосподарської продукції: навч. посіб. / за ред. А. М. Статівки. – Харків: Юрайт, 2015. – 272 с.

Самсонова Я. О. Правові засади виробництва й реалізації виноградної продукції в Україні: монографія / Я. О. Самсонова. – Харків: С.А.М., 2012. – 176 с.

Станіславський В. П. Правове регулювання насінницької діяльності в Україні: монографія / В. П. Станіславський. – Харків : Право, 2006. – 160 с.

## **Тема 15. Правове регулювання відносин з організації, дисципліни, оплати та охорони праці на сільськогосподарських підприємствах**

### *Питання для обговорення*

1. Поняття та сутність організації праці на сільськогосподарських підприємствах, характеристика її правового регулювання.

2. Виробничі підрозділи як форма організації праці на сільськогосподарських підприємствах.

3. Дисципліна праці та дисциплінарна відповідальність на сільськогосподарських підприємствах: поняття, порядок притягнення, види стягнень.

4. Оплата праці в сільському господарстві: поняття, види, форми та характеристика правового регулювання.

5. Правове регулювання охорони праці на сільськогосподарських підприємствах.

### **Завдання**

**15.1.** За наказом директора державного сільськогосподарського підприємства «Племресурс» його працівникам через недостатність коштів на рахунку підприємства було виплачено 50% заробітної плати в натуральній формі – поголів'ям племінних овець, ціна яких була визначена відповідно до ринкової вартості на момент виплати заробітної плати.

*Які форми оплати праці застосовуються в сільському господарстві? Чи відповідає наказ директора вимогам чинного законодавства?*

**15.2.** Доярка сільськогосподарського виробничого кооперативу Чугай не вийшла на роботу без поважних причин, внаслідок чого дві недоєні корови захворіли. Згідно із Правилами внутрішнього розпорядку в якості дисциплінарного стягнення правління кооперативу наклало на неї штраф у розмірі 150 грн та відрахувало із заробітної плати 520 грн за

ветеринарні препарати, необхідні для лікування корів, які лишилися недоєними, та за вартість молока, яке господарство втратило через відсутність доярки на робочому місці. Чугай звернулася до суду із позовом про скасування рішення правління і визнання незаконними положень Правил внутрішнього розпорядку, якими передбачено штраф за порушення трудової дисципліни.

*Яке рішення має прийняти суд? Дайте правову оцінку ситуації.*

**15.3.** Член сільськогосподарського кооперативу агроном Сидоренко звернувся з позовом до суду про порушення кооперативом законодавства про працю та Конституції України щодо тривалості робочого дня і стягнення з кооперативу на його користь 5000 грн. У заяві зазначалося, що в період посівної (з травня до липня) правління кооперативу, посилаючись на Статут і Правила внутрішнього розпорядку, залучало його до робіт у святкові дні і примушувало працювати 10 годин на день, при цьому надбавку за понаднормовий час і роботу у вихідні дні йому не виплатили.

*Яке рішення має прийняти суд? Чи є підстави для визнання нечинними положень внутрішньогосподарських локальних нормативно-правових актів кооперативу? Які особливості обліку робочого часу на сільськогосподарських підприємствах?*

**15.4.** Член сільськогосподарського кооперативу Іваненко отримав виробничу травму при виконанні трудових обов'язків. Правління кооперативу на основі положень Статуту та Правил внутрішнього розпорядку виплатило Іваненку одноразову допомогу в розмірі 10 заробітних плат як відшкодування завданої шкоди. Від подальших виплат правління відмовилося, мотивуючи тим, що передбачене положеннями внутрішньогосподарських локальних нормативно-правових актів кооперативу відшкодування вже здійснене. Іваненко звернувся до суду.

*Яке рішення має прийняти суд? Дайте правову оцінку ситуації.*

**15.5.** На засіданні правління сільськогосподарського виробничого кооперативу «Колос» щодо трудової дисципліни та організації праці були затверджені рішення:

– члену кооперативу слюсарю ремонтної майстерні Коваленку оголосити догану за відмову вийти на роботу у зв'язку із виробничою необхідністю у вихідний день;

– члена кооперативу Тищенка у зв'язку із виробничою необхідністю на 2 місяці перевести на роботу для заготівлі кормів;

– члена кооперативу Петренка виключити з кооперативу за систематичні порушення трудової дисципліни;

– розірвати трудовий договір з комірником Шевцовим за недбале ставлення до майна кооперативу.

*Зробіть правовий аналіз прийнятих правлінням рішень. Який порядок накладення дисциплінарних стягнень у сільськогосподарському кооперативі? Яка компетенція органів управління кооперативу в таких питаннях?*

#### Список нормативно-правових актів та літератури

Кодекс законів про працю України: затв. Законом УРСР від 10.12.1971 р. № 322-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XII [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 49. – Ст. 668. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>

Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР [Електронний ресурс] // Там само. – 1995. – № 17. – Ст. 121. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80>

Про перелік товарів, не дозволених для виплати заробітної плати натурою: постанова Кабінету Міністрів України від 3.04.1993 р. № 244 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/244-93-%D0%BF>

Про затвердження Правил пожежної безпеки в агропромисловому комплексі України : наказ Міністерства аграрної політики України, Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи від 04.12.2006 р. № 730/770 [Електронний ресурс] // Офіційний вісник України. – 2007. – № 31–32. – Ст. 1275. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0313-07>

Аграрне право України: підручник / В. М. Єрмоленко, О. В. Гафурова, М. В. Гребенюк та ін.; за заг. ред. В. М. Єрмоленка. – Київ: Юрінком Інтер, 2010. – 608 с.

Багай Н. О. Особливості правового регулювання трудових відносин у сільському господарстві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.nsp.gov.ua/index.php?option=com\\_content&view=article&id=194:2010-03-17-15-46-13&catid=15:2010-01-19-22-14-24&Itemid=12](http://www.nsp.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=194:2010-03-17-15-46-13&catid=15:2010-01-19-22-14-24&Itemid=12)

## **Тема 16. Організаційно-правове забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції в контексті вимог ЄС та СОТ**

( на самостійне опрацювання )

### *Питання для обговорення*

1. Основні категорії та принципи виробництва, переробки і реалізації сільськогосподарської продукції згідно з вимогами законодавства ЄС та права СОТ.
2. Правове регулювання відносин щодо виробництва продукції рослинництва і тваринництва в межах СОТ.
3. Адаптація аграрного законодавства України до вимог законодавства ЄС.
4. Спільна аграрна політика та особливості державної підтримки аграрних підприємств в ЄС.

## Список нормативно-правових актів та літератури

Богдан А. Й. Про правове регулювання відносин з виробництва та реалізації цукру в Україні в порівнянні з вимогами законодавства ЄС / А. Й. Богдан // Юриспруденція: теорія і практика. – 2010. – № 1. – С. 15–20.

Богдан А. Й. Щодо правових аспектів виробництва зерна в Україні порівняно з вимогами законодавства Європейського Союзу / А. Й. Богдан // Право України. – 2009. – № 11. – С. 201–206.

Духневич А. В. Світова організація торгівлі (СОТ) – основа правової системи міжнародної торгівлі / А. В. Духневич // Часопис Академії адвокатури України. – 2010. – № 3. – С. 1–5.

Духневич А. В. Ступінь відповідності аграрного законодавства України вимогам і стандартам СОТ [Електронний ресурс] / А. В. Духневич // Форум права : електрон. наук. фах. вид. – 2011. – № 3. – С. 243–250. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-3/11davicc.pdf>

Духневич А. В. Тенденції, перспективи розвитку агропромислового комплексу в умовах участі України в СОТ / А. В. Духневич // Часопис Академії адвокатури України. – 2011. – № 1. – С. 1–5.

Коваленко Т. О. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС у сфері ідентифікації та реєстрації сільськогосподарських тварин / Т. О. Коваленко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2005. – № 10. – С. 56–66.

Полюхович Л. І. Правове забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації в Україні у контексті вимог СОТ: монографія / Л. І. Полюхович. – Київ: Вид. О.М.Ешке, 2014. – 208 с.

Правове регулювання виробництва сільськогосподарської продукції: навч. посіб. / за ред. А. М. Статівки. – Харків: Юрайт, 2015. – 241 с.

Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ 1947): міжнародний документ від 30.10.1947 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995\\_264](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_264)

Договір про Європейський Союз: міжнародний документ від 07.02.1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994\\_029](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_029)

Угода про заснування Світової організації торгівлі: міжнародна угода від 15.04.1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995\\_342](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_342)

Угода про застосування санітарних та фітосанітарних заходів: міжнародна угода від 15.04.1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/981\\_006](http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/981_006)

Угода про сільське господарство: міжнародна угода від 15.04.1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/981\\_005](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/981_005)

Угода про технічні бар'єри в торгівлі: міжнародна угода від 15.04.1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/981\\_008](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/981_008)

Протокол про вступ України до Світової організації торгівлі: протокол від 05.02.2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/981\\_049](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/981_049)

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: міжнародний документ від 27.06.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984\\_011](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011)

## **Т е м а 17. Правове регулювання відносин у сфері забезпечення сталого розвитку сільських територій**

( на с а м о с т і й н е о п р а ц ю в а н н я )

### *Питання для обговорення*

1. Сільські території як об'єкт аграрно-правового регулювання.
2. Сталий розвиток сільських територій та його правове забезпечення.

3. Правове регулювання сталого соціального розвитку села.
4. Правові засади диверсифікації сільських територій.

#### С п и с о к н о р м а т и в н о - п р а в о в и х а к т і в т а л і т е р а т у р и

Актуальні питання аграрного права України: теорія і практика: [монографія] / за ред. А. М. Статівки. – Харків: ФІНН, 2010. – 250 с.

Гафурова О. В. Соціальний розвиток села в Україні: теорія та практика правового регулювання: [монографія] / О. В. Гафурова; за заг. ред. В. М. Єрмоленка. – Київ: Ірідіум, 2014. – 480 с.

Кульчій І. М. Організаційно-правове забезпечення диверсифікації сільських територій за участю сільськогосподарських товаровиробників: монографія / І. М. Кульчій. – Харків: Юрайт, 2015. – 176 с.

Латишева В. В. Правове забезпечення розвитку житлово-комунального господарства як складової соціальної сфери села в Україні: монографія / В. В. Латишева. – Харків: Точка, 2014. – 171 с.

Проблеми правового забезпечення сталого розвитку сільських територій в Україні: монографія / за ред. А. П. Гетьмана та М. В. Шульги. – Харків: Право, 2016. – 360 с.

Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення : [монографія] / за ред.: А. П. Гетьмана, В. Ю. Уркевича. – Харків: Право, 2012. – 448 с.

Статівка А. М. Організаційно-правові питання соціального розвитку села в Україні / А. М. Статівка. – Харків: Право, 2007. – 208 с.

Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві : Закон України від 17.10.1990 р. (в ред. від 15.05.1992 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/400-12>



Про Концепцію сталого розвитку населених пунктів: постанова Верховної Ради України від 24.12.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1359-14>

Про сільськогосподарську дорадчу діяльність: Закон України від 17.06.2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1807-15>

Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.10.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80>

Про схвалення Концепції розвитку сільських територій : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.09.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-%D1%80>

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: міжнародний документ від 27.06.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984\\_011](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011)

## ЗМІСТ

1. Вступ.....	3
2. Програма навчальної дисципліни «Аграрне право»...6	
3. Завдання до практичних занять .....	11

Навчальне видання

*Електронне видання*

## **ЗАВДАННЯ**

**ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ  
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ  
«АГРАРНЕ ПРАВО»**

**для студентів денної форми навчання**

У к л а д а ч і: КОРНІЄНКО Валентина Миколаївна,  
КОРНІЄНКО Ганна Сергіївна,  
КУЛЬЧІЙ Інна Миколаївна,  
КУРМАН Тетяна Вікторівна,  
ЛУШПАЄВ Сергій Олександрович,  
ПАНЧЕНКО Вікторія Валеріївна,  
ПОКАЛЬЧУК Михайло Юрійович,  
САМСОНОВА Яна Олексіївна,  
СТАНІСЛАВСЬКИЙ Валерій Петрович,  
СТАТІВКА Анатолій Миколайович,  
ТУЄВА Оксана Миколаївна

Відповідальний за випуск *М. В. Шульга*

Редактор *Л. М. Рибалко*  
Комп'ютерна верстка *Л. П. Лавриненко*